

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

BRIGITA BALČIŪNAITĖ
IŠTĚSTINIŲ STUDIJŲ BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS
PROGRAMA

IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO KLAUSIMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
Prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė

TURINYS

PRIEDŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS.....	4
1. IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO IR ATSIKAKYMO PRADĖTI IKITEISMINĮ TYRIMĄ PAGRINDAI.....	9
1.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo samprata, teisiniai ir faktiniai pagrindai.....	10
1.2. Atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą samprata, teisiniai ir faktiniai pagrindai.....	14
2. IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO KLAUSIMAI TEISINIŲ NORMŲ ĮGYVENDINIMO POŽIŪRIU	22
2.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo vados	22
2.2. Ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarka	27
2.3. Sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formos	30
3. ATSKIRI IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO PRAKTINIAI KLAUSIMAI	34
3.1. Duomenų pakankumas.....	34
3.2. Kai kurie ikiteisminio tyrimo pradėjimo aspektai dėl asmenų, turinčių imunitetą.....	40
3.3. Tam tikra nukentėjusiųjų asmenų teisių bei teisėtų interesų užtikrinimo problematika.....	45
IŠVADOS.....	48
PASIŪLYMAI.....	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	51
ANOTACIJA.....	55
ANNOTATION.....	56
SANTRAUKA.....	57
PRIEDAI	59
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	61

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 Priedas. Apklauso klausimai

IVADAS

Tiriama problema. Ikiteisminio tyrimo teisinis reguliavimas yra numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso¹ (toliau ir – Baudžiamojo proceso kodeksas, BPK) 164-220 straipsniuose. Teisinėje literatūroje² ši baudžiamojo proceso stadija įvardijama kaip viena svarbiausių ir nusikalstamos veikos tyrimo sėkmę lemiančių etapų. Būtent ikiteisminio tyrimo metu atliktų tikslų ir kruopščių proceso veiksmų pagrindu nustatomos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, surenkami reikalingi duomenys, leidžiantys pagrįstai manyti, kad asmuo padarė įstatymo uždraustą veiką, baigti ikiteisminį tyrimą priimant pagrįstą procesinį sprendimą ir ikiteisminio tyrimo medžiagą perduoti teismui. Ikiteisminio tyrimo rezultatai turi esminę reikšmę BPK 1 straipsnyje įtvirtintų tikslų pasiekimui – įgyvendinti teisingumą baudžiamojo įstatymo ginamų žmogaus ir piliečio teisių bei laisvių, visuomenės ir valstybės interesų srityje. Tačiau tam, kad ši proceso stadija vyktų sėkmingai, ne mažiau svarbus yra jos pradėjimas (pradžios etapas).³

Ikiteisminio tyrimo pradžią reglamentuoja BPK 166-171 straipsniai, kuriems šiame darbe ir bus skiriamas didžiausias dėmesys.

Baudžiamieji įstatymai tik formaliai reglamentuoja ikiteisminį tyrimą ir jo pradėjimo (atsisakymo pradėti) etapą, tiesiogiai neapibrėždami nei ikiteisminio tyrimo kokybės sąvokos, nei ikiteisminio tyrimo pradžios teisėtumo sąvokos. Tačiau praktiškai taikant įstatymą, susiduriama su gausybe probleminių aspektų, sprendžiant ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar nepradėjimo pagrįstumo klausimus, vertinant duomenų pakankumą, siekiant užtikrinti įstatymo numatytų imperatyvių terminų, per kuriuos privalomai turi būti priimamas procesinis sprendimas, laikymąsi ir pan. Todėl šios priežastys sąlygoja poreikį sistemiškai išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pradėjimo (atsisakymo pradėti) etapą, rasti atsakymus į šio etapo metu kylančius klausimus, tame tarpe, išanalizuoti, ar numatytas ikiteisminio tyrimo pradėjimo reguliavimas ir jo taikymas pakankamai užtikrina asmenų teises ir jų teisėtus interesus.

Baigiamojo darbo aktualumas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, jog *„baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų*

---

1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=10708.

2 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*, (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017), p. 9.

3 Darbe terminai: „ikiteisminio tyrimo pradėjimas“ arba „ikiteisminio tyrimo pradžios etapas“ bus vartojami kaip sinonimai.

teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“. Tačiau tam, kad būtų užtikrintas veiksmingas šios normos įgyvendinimas, nepakanka vien tik teisėsaugos institucijų iniciatyvos imtis visų įstatymų numatytų priemonių atskleisti įvykdytas nusikalstamas veikas, būtinas ir pačių žmonių aktyvumas. Antai, vienas iš pagrindų ikiteisminio tyrimo pradėjimui yra būtinas nukentėjusiojo asmens skundas, ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Ir tik nustačius visuomeninės reikšmės nusikalstamos veikos požymius, prokuroras gali savo sprendimu pradėti ikiteisminį tyrimą. Taigi, ne mažiau svarbu, jog nuo nusikalstamų veikų nukentėję asmenys be suvaržymų ir drąsiai kreiptųsi į teisėsaugos institucijas, tuo pačiu, nepiktnaudžiaudami jiems suteiktomis teisėmis, pateikiant melagingus pranešimus ir taip bereikalingai švaistant žmogiškuosius išteklius.

Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2018 metų ataskaitoje nurodyta, jog „2018 m. Lietuvoje užregistruotos 57 944 nusikalstamos veikos. Tai 9,5 proc. arba 6 060 nusikalstamų veikų mažiau nei 2017 metais. 92,8 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų sudarė nusikaltimai (53 755), 7,2 proc. – baudžiamieji nusižengimai (4 189)“.⁴ Taip pat sakoma, jog: „lyginant su 2017 m., nebaigtų tirti nusikalstamų veikų skaičius (likutis) sumažėjo 10 proc. 2018 m. pabaigoje nebaigtos tirti 26 148 nusikalstamos veikos. <...> Prokurorai priėmė 53 077 nutarimus atsisakyti pradėti, sustabdyti ar nutraukti ikiteisminį tyrimą. Teismai panaikino 1,14 proc. (2017 m. – 1,27 proc., 2016 m. – 0,87 proc., 2015 m. – 0,84 proc.) tokių nutarimų“.⁵ Pateikta statistika neginčijamai patvirtina, jog užregistruojamų ikiteisminių tyrimų mažėja, tačiau nepateikiamos priežastys, pagrindžiančios šiuos statistikos duomenis. Galima daryti prielaidą, jog Lietuvoje nusikalstamumas taip pat mažėja, tačiau, galbūt šiuos rodiklius iš tiesų lemia ne nusikalstamumo mažėjimas, o nuolat keičiamos teisinės sistemos netobulumai ir spragos, galbūt pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis stoka yra mažėjančių pranešimų apie nusikalstamas veikas priežastis. Šie aspektai reikalauja išsamesnės analizės, todėl jie ir bus nagrinėjami šiame darbe.

Pasirinktos temos aktualumą galima pagrįsti dar ir tuo, kad vis gi dalis pradėtų ikiteisminių tyrimų yra nutraukiami arba priimami sprendimai atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Visų šių aplinkybių priežastys nėra išsamiai išanalizuotos. Baigiamajame darbe ir bus stengiamasi atskleisti, kokie yra ikiteisminio tyrimo pradžios principai, kokie subjektai įgalioti pradėti ikiteisminį tyrimą, atskleistos atsisakymų pradėti ikiteisminį tyrimą priežastys, analizuojamos šių stadijų procesinių dokumentų formos ir jų registravimo tvarka bei kiti klausimai.

---

4 Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2018 metų ataskaita Nr. 17.9.3707.

https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2019/03/lietuvos-respublikos-prokuraturos-veiklos-2018-m.-ataskaita.pdf?fbclid=IwAR3VpnVNenfr-MHJNKOYADEEItNjXjEo9JEUBjXqMua_f6u6yKYJMbcRT8hk.

5 *Ibid.*

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis. Mokslinių tyrimų baigiamojo darbo tema Lietuvoje yra ganėtinai mažai, tema yra santykinai siaura. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimai buvo analizuoti: G. Godos, M. Kazlauskos ir P. Kuconio vadovėlyje, „*Baudžiamojo proceso teisė*“⁶, G. Bučiūno, E. Gruodytės ir M. Šalčiaus parašytoje metodinėje priemonėje⁷, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentare⁸, Rimos Ažubalytės ir kt. autorių parašytoje metodinėje priemonėje⁹, P. Ancelio monografijoje, „*Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*“¹⁰. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo problematika analizuojama ir moksliniuose straipsniuose: A. Juozapavičiaus – „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimo materialusis pagrindas: teorija ir praktika*“¹¹, S. Kuklianskio – „*Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai*“¹², R. Burdos – „*Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmai*“¹³, Ž. Mišeikio – „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija*“¹⁴, R. Burdos – „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva*“¹⁵, P. Ancelio – „*Baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos likvidavimo pasekmės*“¹⁶, P. Ancelio – „*Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo*“¹⁷.

Analizuojant pasirinktą temą, bus remiamasi ne tik moksline doktrina, bet ir Generalinio prokuroro priimtais teisės aktais, rekomendacijomis, įsakymais bei Lietuvos Respublikos prokuratūros, teismų praktika.

Baigiamojo darbo reikšmė. Baigiamajame magistro darbe yra nagrinėjami ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimai, pagrindiniai teoriniai aspektai bei praktiniai ypatumai, atskleidžiama problematika. Todėl darbo tema yra reikšminga, kadangi mažai nagrinėta, metodinė medžiaga yra ganėtinai pasenusi, jaučiamas mokslinių žinių trūkumas. Įstatymai

---

6 Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011).

7 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*, (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017).

8 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I-IV dalys, 1-220 straipsniai, (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003).

9 Rima Ažubalytė ir kt., *Baudžiamojo proceso teisė: metodinė priemonė*, (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2014).

10 P. Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas: monografija*, (Vilnius: Saulelė, 2007).

11 Audrius Juozapavičius, *Ikiteisminio tyrimo pradėjimo materialusis pagrindas: teorija ir praktika*, (Teisė 2017 103).

12 Samuelis Kuklianskis, „Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai“, *Jurisprudencija* 67, Nr. 75 (2005): 7-15.

13 Ryšardas Burda, „Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmai“, *Jurisprudencija* 68, Nr. 75 (2005): 5-12.

14 Žilvinas Mišeikis, „Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija“, *Jurisprudencija* 59, Nr. 67 (2005): 46-53.

15 Ryšardas Burda, „Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva“, *Jurisprudencija* 41, Nr. 49 (2003): 149-156.

16 Petras Ancelis, „Baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos likvidavimo pasekmės“, Mokslinių straipsnių rinkinys, Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2014 (12).

17 Petras Ancelis, „Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo“, *Jurisprudencija* 108, Nr. 6 (2008): 32-40.

keičiami, tačiau mokslinė literatūra taip sparčiai nėra atnaujinama. Tikėtina, kad išsamiai išnagrinėta tema, pateikta medžiaga padės aiškiau atskleisti ikiteisminio tyrimo pradėjimo ypatumus, trūkumus, o darbo išvados bei pasiūlymai bus pagrindu įstatymų tobulinimui ir spragų šalinimui.

Baigiamojo darbo originalumas. Nagrinėjant pasirinktą temą darbe bus remiamasi aktualiausia Lietuvos Respublikos prokuratūros bei teismų praktika, pateikiami naujausi pavyzdžiai, todėl tema ne tik aktuali, bet ir originali, kadangi mažai analizuota.

Ginamieji teiginiai.

1. Duomenų pakankamumo ir jų turinio kriterijai, priimant sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą yra nuosekliai formuojami Lietuvos Respublikos prokuratūros praktikoje.

2. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo etapo teisinis reguliavimas ir jo taikymas nepakankamai užtikrina nukentėjusiųjų asmenų teises ir jų teisėtus interesus.

Tyrimo tikslas. Ištirti ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindus, procesinę tvarką, nustatyti ir įvardinti tam tikras ikiteisminio tyrimo pradėjimo problemas ir pateikti jų galimus sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pradėjimo faktinius ir teisinius pagrindus, ištirti atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą pagrindus ir procesinę tvarką.

2. Išnagrinėti, ikiteisminio tyrimo pradėjimo procesinę tvarką, t. y. sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formas, dokumentus, kuriuose turi būti įtvirtinti priimami sprendimai ir jų registravimo tvarką;

3. Ištirti atskirus ikiteisminio tyrimo pradėjimo praktinius klausimus, nustatyti ir įvardinti problemas bei pasiūlyti galimus jų sprendimo būdus.

Tyrimo metodika. Baigiamajame darbe naudojamas duomenų rinkimo, loginis bei sisteminis metodai, surinkti duomenys, padėjo ištirti pasirinktą temą, jos ypatumus, rasti ir susisteminti atsakymus į iškeltus probleminius klausimus. Taip pat darbe remiamasi ir teoriniais tyrimo metodais, t. y. lyginimo, apibendrinimo ir analogijos metodais, apibendrinamas ikiteisminio tyrimo pradėjimo reguliavimas, lyginamos atskiros praktinės situacijos dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir pan. Viso darbo metu naudojamas dokumentų analizės metodas. Nagrinėjant praktinius ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimus, problemas, naudojamas empirinis tyrimo metodas. Darbo metu atlikta anoniminė Lietuvos Respublikos prokuratūroje dirbančių prokurorų apklausa¹⁸, nagrinėjama 2017-2019 metų ikiteisminių tyrimų ir atsisakymų

---

¹⁸ Apklausos pridėtos darbo pabaigoje, kaip priedai.

pradėti ikiteisminius tyrimus statistika. Darbo metu išanalizuoti 15 Lietuvos Respublikos prokuratūroje priimti sprendimai bei 15 Lietuvos Respublikos teismuose priimtų sprendimų.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro įvadas, trys dėstymo dalys, išvados bei pasiūlymai. Pirmoje dėstymo dalyje aptariami pagrindiniai teoriniai pagrindai, t. y. ikiteisminio tyrimo pradėjimo bei atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą teisiniai ir faktiniai pagrindai. Antroje dalyje kalbama apie ikiteisminio tyrimo pradėjimo sprendimo formas, procesinę jų tvarką, t. y. kokių dokumentų pagrindu galima pradėti ikiteisminį tyrimą, paaiškinta ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarka. Trečioje dalyje analizuojamas ikiteisminio tyrimo pradėjimo bendra tvarka ar pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą problematika, nagrinėjami ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal BPK 166 ir 167 straipsnius bei duomenų pakankamumo kriterijai, ikiteisminio tyrimo pradėjimo dėl asmenų, turinčių imunitetą aspektai, taip pat nagrinėjama ir nukentėjusiųjų asmenų teisių bei teisėtų interesų užtikrinimo problematika.

1. IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO IR ATISISAKYMO PRADĖTI IKITEISMINĮ TYRIMĄ PAGRINDAI

„Baudžiamojo proceso stadija – savarankiška baudžiamojo proceso sistemos dalis, turinti savo vidinę struktūrą, kuri ribojama laiko ar ataskaitos taškais ir kurioje, atsižvelgiant į bendrą baudžiamojo proceso tikslą bei uždavinius, sprendžiami tik tai stadijai būdingi tikslai ir uždaviniai. Kiekviena stadija užbaigiama jai būdingu sprendimu, įformintu specialiu aktu“¹⁹. Teisinėje literatūroje vienareikšmės ikiteisminio tyrimo sampratos nėra, pateikiami įvairūs apibūdinimai, vienas jų, kad: „ikiteisminis tyrimas – tai reglamentuota įstatymų įgaliotų institucijų ir pareigūnų teisėta veikla, turint tikslą greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, surinkti būtinus ir pakankamus įrodymus, leidžiančius taikyti kaltiems asmenims bausmes ar kitokio teisinio poveikio priemones, arba tyrimą nutraukti“²⁰. Ikiteisminis tyrimas yra ne tik pirmoji, bet ir svarbiausia baudžiamojo proceso stadija, kadangi būtent nuo jos priklauso, ar byla pateks į teisminę stadiją. Norint atlikti visus BPK leistinus ikiteisminio tyrimo veiksmus, pirmiausia reikia pradėti ikiteisminį tyrimą. Tik labai siaurą procesinių veiksmų ratą BPK 167 straipsnis leidžia atlikti dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo (šis institutas plačiau bus nagrinėjamas antroje darbo dalyje). Ikiteisminio tyrimo pradėjimui, turi būti pakankamas faktinis bei būtinas teisinis pradėjimo pagrindai, kurių nesant, priimamas sprendimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.

Baudžiamojo proceso kodekso 166 straipsnyje nurodyta, jog ikiteisminis tyrimas pradedamas gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką, ar prokurorui bei ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius. *Baudžiamasis procesas prasideda nuo informacijos apie nusikalstamos veikos padarymą gavimo – asmens pareiškimo, pranešimo ar skundo – arba nusikalstamos veikos požymių nustatymo (kai tai nustato prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas) fakto*²¹. Taigi, baudžiamojo proceso pradėjimo faktinis pagrindas – *gauta pakankamai informatyvi (tikėtina) informacija apie galbūt rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką*²², ir teisinis – *ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro surašytas dokumentas dėl pradėto ikiteisminio tyrimo (plačiau – antroje darbo dalyje)*. Šio magistrinio darbo pirmoje dalyje bus plačiau analizuojama ikiteisminio tyrimo pradėjimo (BPK 166 straipsnio) bei atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą (BPK 168 straipsnio) samprata, teisiniai ir faktiniai pagrindai.

---

19 Žilvinas Mišeikis, „Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija“, *Jurisprudencija* 59, Nr. 67 (2005): 46-53.

20 Petras Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas: monografija* (Vilnius: Saulelė, 2007), p. 12.

21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-697/2019, <https://www.infolex.lt/tp/1742051>.

22 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017), p. 12.

1.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo samprata, teisiniai ir faktiniai pagrindai

Lietuvos mokslinėje literatūroje apie ikiteisminio tyrimo pradžią nėra daug kalbama, be to, ir jos turinys dažnai neatitinka sparčiai keičiamo teismo reguliavimo. G. Godos ir kt. autorių rengtame vadovėlyje teigiama, jog „*ikiteisminis tyrimas turi būti pradedamas kiekvienu atveju, kai gaunama tikėtina informacija apie galimai padarytą nusikalstamą veiką ir nėra BPK 3 straipsnyje numatytų aplinkybių, kurioms esant, ikiteisminis tyrimas, kaip ir visas baudžiamasis procesas, yra negalimas. Ši taisyklė turi dvi išimtis, kai net ir esant akivaizdiems nusikalstamos veikos požymiams ir nesant BPK 3 straipsnyje numatytų kliūčių, ikiteisminis tyrimas nėra pradedamas. Šios išimties susijusios su atskirų bylų kategorijomis: 1) privataus, 2) privačiai viešo kaltinimo bylomis*“²³.

Tačiau yra žinoma, jog 2017 m. privataus kaltinimo institutas buvo panaikintas. „*Teismai susidurdavo su tuo, kad privatūs kaltintojai dažnai nesugebėdavo tinkamai suformuluoti kaltinimo, pagrįsti jo tinkamais įrodymais, o teismas negalėjo pažeisti rungtyniškumo principo ir savo iniciatyva pradėti rinkti įrodymų, reikalingų kaltinimui pagrįsti. Privataus kaltinimo institutas, buvo įvardintas kaip istorinis reliktas, kylantis iš viduramžių teisės sistemų*“²⁴. Taigi, kai kuri mokslinė literatūra, apie ikiteisminio tyrimo pradžią yra pasenusi, neatitinka aktualaus teismo reguliavimo. Šiame darbe bus analizuojamas aktualus ikiteisminio tyrimo pradėjimo teisinis reguliavimas ir jo įgyvendinimas.

Kaip minėta, ikiteisminio tyrimo pradėjimo *faktinis pagrindas* – tai informacija apie padarytą nusikalstamą veiką, t. y. duomenys apie nusikalstamos veikos požymius. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. I-110 (2014 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. I-133 redakcija) patvirtintose rekomendacijose dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos²⁵ (toliau – Rekomendacijos) 3.1 papunktyje nurodytas informacijos apie galimą nusikalstamą veiką apibūdinimas: „*ikiteisminio tyrimo stadijoje arba prokuratūroje gauta informacija apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, kuri nėra pakankamai informatyvi, kad būtų galima nedelsiant priimti procesinį sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą, arba kai tokia informacija yra pakankamai informatyvi, tačiau ji pateikta*

---

23 Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *supra note*, p. 304.

24 Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 22, 57, 58, 256, 293, 312, 317, 320, 322 ir 324 straipsnių pakeitimo, 34 straipsnio ir XXX skyriaus pripažinimo netekusiais galios ir baudžiamojo kodekso 139, 140, 148, 152, 154, 165, 168, 188, 313 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2cb11f62ea8a11e59b76f36d7fa634f8?jfwid=18117livvu>.

25 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. I-110 (2014 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. I-133 redakcija) patvirtintos rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E44056387C9/asr>.

*anonimiškai, joje nėra duomenų, leidžiančių identifikuoti šią informaciją suteikusį asmenį*²⁶. Prokuroras ar ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, gavę tikėtinos informacijos apie galimai daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, organizuoja šios informacijos patikrinimą (vyksta į įvykio vietą, pas informaciją suteikusį asmenį, atlieka kitus, su procesinėmis prievartos priemonėmis nesusijusius veiksmus) ir išanalizavus gautus duomenis, jei jų visuma leidžia daryti išvadą apie padarytą nusikalstamą veiką – priima sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą (Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 23, 24 p., 57-61 p.). Rekomendacijose taip pat apžvelgiami atvejai, kuomet gauta informacija yra tikėtina, tačiau pateikta anonimiškai. Tokiais anoniminiais pranešimais laikomi atvejai, kai nėra galimybės identifikuoti asmens, pateikusio informaciją²⁷. Teisinėje literatūroje taip pat nurodoma, kad „*tokie pranešimai nelaikytini nei informacija (duomenimis) apie nusikalstamą veiką, nei patikimu informacijos šaltiniu. Kita vertus jie turėtų būti išsamiai ir kruopščiai patikrinami, o pasitvirtinus juose minimiems faktams, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras turėtų surašyti tarnybinį pranešimą, kuris taptų pagrindu pradėti ikiteisminį tyrimą*“²⁸. „*Anoniminę informaciją būtina skirti nuo skundo, pareiškimo, pranešimo ir tarnybinio pranešimo apie nusikalstamą veiką. Negalima pradėti ikiteisminio tyrimo pagal anoniminį pranešimą, tokio pobūdžio duomenims nėra suteikta procesinė forma*“²⁹. Rekomendacijose taip pat nurodyta, jog ikiteisminio tyrimo įstaigoje gauti rašytiniai anoniminiai skundai, pareiškimai ar pranešimai apie nusikalstamą veiką gali būti nagrinėjami, jeigu tokia skunde, pareiškime ar pranešime nurodytos faktinės aplinkybės gali būti patikslintos ir nežinant pareiškėjo asmens duomenų. Jei atlikus patikslinimą nustatomi nusikalstamos veikos požymiai – pradedamas ikiteisminis tyrimas. Taigi, net ir anonimiškai asmens pateikta informacija (duomenys) gali tapti pakankamu faktiniu pagrindu ikiteisminio tyrimo pradėjimui. Tokiu atveju, pareigūno surašytas tarnybinis pranešimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo tampa ikiteisminio tyrimo pradėjimo teisiniu pagrindu.

Dar visai neseniai nebuvo jokių galimybių pranešimo teisėsaugai pateikti elektroniniu paštu, nesant saugios pasirašymo galimybės, tačiau šiuo metu, ištobulėjus technologijoms, teisės aktai nedraudžia pranešimą teikti elektroniniu būdu, pasirašant saugiu elektroniniu parašu.

Kitose valstybėse taip pat galima pamatyti tam tikrą teisinį reguliavimą dėl anonimiškai pateiktos informacijos. Pvz., Bulgarijos Respublikoje teisėsaugos institucijoms pateikta anoniminė informacija taip pat nelaikoma pakankamomis faktinėmis aplinkybėmis ikiteisminio

---

26 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. I-110 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. I-133 redakcija) patvirtintos rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos.

27 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 17.

28 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 17.

29 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 17.

tyrimo pradėjimui, ją būtina patikrinti. Taip pat bet kokia asmens pateikta informacija privalomai turi būti pasirašyta (Bulgarijos Respublikos BPK 209 straipsnis³⁰).

Teisinis ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas – tai sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formos, kuriomis yra įforminamas sprendimas dėl pradėto ikiteisminio tyrimo (apie šias sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formas bus kalbama 2 darbo dalyje). „*Remiantis susiformavusia ikiteisminio tyrimo ir teismų praktika bei socialinių mokslų teisės krypties mokslininkų komentarais, galima teigti, kad nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo rašo skundą, jo teisėti atstovai bei kiti veiksnūs fiziniai asmenys – pareiškimą, o juridiniai asmenys – pranešimą*“³¹. Rekomendacijų 3.4 punkte yra išaiškinta, jog „*skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veika – fizinio ar juridinio asmens (toliau pareiškėjas) kreipimasis į prokuratūrą ar ikiteisminio tyrimo įstaigą žodžiu, raštu ar elektroninių ryšių priemonėmis, pranešant apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, nurodant jos padarymo laiką, vietą, būdą, padarinius ir, jei yra žinoma, ją padariusį ir nukentėjusį asmenis*“³². Šis teisinis pagrindas yra labai svarbus tuo, kad asmuo pateikdamas skundą, pareiškimą ar pranešimą, jame privalo nurodyti, dėl kokių priežasčių kreipiasi, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras priimtų sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą, kuris taptų teisiniu pagrindu.

„*Gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką yra galimi du sprendimo variantai – pradėti ikiteisminį tyrimą ar atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą*“³³. Jeigu pateikta informacija nėra pakankamai informatyvi, BPK 168 str. 1 d. numato galimybę gauto skundo, pareiškimo ar pranešimo duomenų patikslinimui atlikti veiksmus, nesusijusius su procesinėmis prievartos priemonėmis: įvykio vietos apžiūrą, įvykio liudytojų apklausas, iš valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų, organizacijų, pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, išreikalauti duomenis ar dokumentus, atlikti pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, apklausas. Visi išvardinti veiksmai, be kita ko, ir paties procesinio sprendimo priėmimas, turi būti atlikti per kuo trumpiausius terminus, bet ne ilgiau kaip per dešimt dienų. Teismų praktikoje³⁴ vyrauja nuostata, jog „*nepagrįstas baudžiamojo proceso pradėjimas, nesant tam pakankamo pagrindo, yra neleistinas, nes taip būtų pažeistos nepagrįstai įtarinėjamo žmogaus teisės*“. Vadinas, siekiant priimti teisėtą sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą šiuo atveju, gautos informacijos dėl

---

30 Penal procedure code of the Republic of Bulgaria, 2006, amended 2011 (English version), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/39/Bulgaria/show>.

31 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 13.

32 *Ibid.*

33 Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *supra note*, p. 306.

34 2018 m. spalio 3 d., 2017 m. gegužės 22 d. Panevėžio apygardos teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 1S-177-334/2018 ir 1S-122-531/2017, <https://www.infolex.lt/tp/1648822>, <https://www.infolex.lt/tp/1480710>.

galimai padarytos nusikalstamos veikos patikslinimo veiksmus reikia atlikti kruopščiai ir atsakingai, kad neapdairios klaidos netaptų pagrindu asmens teisių pažeidimams.

„Lietuvos Respublikos BPK 171 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką gauna ikiteisminio tyrimo įstaiga arba jeigu ikiteisminio tyrimo įstaiga pati nustato nusikalstamos veikos požymius, ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas tuoj pat pradeda ikiteisminį tyrimą“³⁵. Tai reiškia, kad atsiradus teisiniam ar faktiniam pagrindui, jeigu informacija yra tikėtina ir nereikia jos patikslinti, tuoj pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Tokiu atveju, turi būti pakankamai aiškūs ir patikimi duomenys apie nusikalstamos veikos požymius, priešingu atveju, gali būti priimtas sprendimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. „Baudžiamojo proceso kodekso 2 straipsnis įpareigoja ikiteisminio tyrimo įstaigą kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymo nustatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika“³⁶. Ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnai nusikalstamos veikos požymius nustato atlikdami tiesiogines funkcijas. Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 5 straipsnyje numatyta, kad viena pagrindinių policijos pareigūnų užduočių „žmogaus teisių ir laisvių apsauga; asmens, visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimas <...>“, todėl būtent pareigūnai neretai patys tiesioginėje savo veikloje nustatę nusikalstamos veikos požymius, pradeda ikiteisminius tyrimus. Nustatyti nusikalstamos veikos požymius gali ne tik policijos pareigūnai atlikdami savo funkcijas, tačiau ir kitos valstybinės institucijos. Antai, teismo nagrinėjimo metu nustatę nusikalstamos veikos požymius, teisėjas įpareigotas įstatymų apie tai pranešti prokurorui, kuris sprendžia dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

Lyginant Lietuvos ir kitų šalių teisinės sistemas, daroma išvada, jog Lietuvos teisinė bazė tobulėja, tik ne taip sparčiai, kaip norėtųsi. Pvz., Bulgarijos BPK ar Bulgarijos teismų įstatyme³⁷ nėra reglamentuotos nuostatos dėl elektroninių bylų, atsižvelgiant į tai, matoma, jog teisinė sistema pagrįsta kur kas didesniu biurokratijos lygiu, čia visiškai neišvystytas dokumentų valdymas, tame tarpe ir asmenų pareiškimų, skundų padavimas elektroniniu būdu, gan ilgi daugelio teisinių procedūrų terminai. Remiantis Bulgarijos Respublikos BPK 212 straipsniu, ikiteisminį tyrimą gali pradėti tik prokuroras surašydamas nutarimą, t. y., policijos pareigūnams nenumatyta teisė patiems pradėti ikiteisminį tyrimą. Ši, tik prokurorui deleguota funkcija patvirtina, jog toks procesinis veiksmas – ikiteisminio tyrimo pradėjimas gali būti priimamas tik

---

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-697/2019, <https://www.infolex.lt/tp/1742051>.

36 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-697/2019, <https://www.infolex.lt/tp/1742051>.

³⁷ Judicial System Act, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)034-e&fbclid=IwAR0I8ZJb2AheUqhFqDkEf8mOqrzcm-0UZmk-N1BzFr99VkBWMenhX9qJf8s](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)034-e&fbclid=IwAR0I8ZJb2AheUqhFqDkEf8mOqrzcm-0UZmk-N1BzFr99VkBWMenhX9qJf8s).

pakankamai kompetentingo, aukštos teisinės kvalifikacijos pareigūno, tačiau, tuo pačiu tai reiškia papildomą krūvį prokurorams. Be to, čia nėra numatyta galimybė pradėti ikiteisminį tyrimą prokuroro rezoliucija – įstatymas numato vienintelį ikiteisminio tyrimo pradėjimo teisinį pagrindą – nutarimą, kuriuo teisėsaugos institucijoms toliau pavedami atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmai. Bulgarijoje, kaip ir Lietuvoje, ikiteisminio tyrimo pradėjimui būtinas tiek teisinis, tiek faktinis pagrindai. BPK 208 straipsnyje nurodytos sąlygos, kurioms esant, gali būti pradėtas ikiteisminis tyrimas, t. y., kai gaunama informacija apie padarytą nusikalstamą veiką; kai informacija, paskelbta žiniasklaidoje, galimai turi nusikalstamos veikos požymių; kai asmuo pats prisipažįsta padaręs nusikalstamą veiką; kai teisėsaugos institucijos pačios nustato nusikalstamos veikos požymius. Pagal Bulgarijos teismų įstatymo³⁸ 145 straipsnį, prokuroras per vieną mėnesį nuo informacijos (duomenų) gavimo privalo priimti sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą, prašyti patikslinti informaciją ar atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Tuo tarpu, Lietuvoje, vadovaujantis Rekomendacijų 80 punktu, ikiteisminis tyrimas turi būti pradėtas per dešimt dienų nuo pareiškimo gavimo ikiteisminio tyrimo įstaigoje ar nusikalstamos veikos požymių nustatymo. Taigi, Bulgarijos teisinėje sistemoje įtvirtinti kur kas ilgesni terminai, apie kurių įtaką asmenų teisėms ir teisėtiems interesams bus kalbama atskiroje šio darbo dalyje. Tuo tarpu, pažymėtina ir tai, jog Bulgarijos prokuratūroje dirba prokurorai tyrėjai, atliekantys tam tikrus ikiteisminio tyrimo veiksmus, tačiau neturintys teisių priimti procesinių sprendimų – tokias teises turi tik prokurorai, palaikantys valstybinį kaltinimą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, daroma išvada, jog net ir ganėtinai skirtingus Lietuvos Respublikoje ir Bulgarijos Respublikoje įtvirtintus ikiteisminio tyrimo pradėjimo institutus visgi neabejotinai vienija tie patys ikiteisminio tyrimo pradėjimui būtini faktiniai ir teisiniai pagrindai, be kurių, pradėtas ikiteisminis tyrimas nebūtų teisėtas ir pagrįstas.

1.2. Atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą samprata, teisiniai ir faktiniai pagrindai

Apžvelgus ikiteisminio tyrimo pradėjimo teisinius ir faktinius pagrindus, būtina paanalizuoti ir atsisakymą pradėti ikiteisminį tyrimą reglamentuojančias normas, šio instituto teisinius ir faktinius pagrindus.

Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, jog *„prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, atsisako pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai nurodyti duomenys apie nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškios šio Kodekso 3 straipsnio 1 dalyje*

---

38 Judicial System Act, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)034-e&fbclid=IwAR018ZJb2AheUqhFqDkEf8mOqrzcm-0UZmk-N1BzFr99VkBWMenhX9qJf8s](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)034-e&fbclid=IwAR018ZJb2AheUqhFqDkEf8mOqrzcm-0UZmk-N1BzFr99VkBWMenhX9qJf8s).

nurodytos aplinkybės. Gauta skundo, pareiškimo ar pranešimo duomenų patikslinimui gali būti atlikti veiksmai, kurie nesusiję su procesinėmis prievartos priemonėmis: įvykio vietos apžiūra, įvykio liudytojų apklausos, taip pat iš valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų, organizacijų, pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, reikalaujami duomenys ar dokumentai, atliktos pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, apklausos. Tokie proceso veiksmai turi būti atlikti per kuo trumpesnius terminus, bet ne ilgiau kaip per dešimt dienų“. Gavus tokį kiekį duomenų, kurių nepakanka nuspręsti, ar buvo padaryta nusikalstama veika, įstatymas numato pareigą ikiteisminio tyrimo pareigūnams gautus duomenis patikslinti, t. y., atlikti BPK 168 str. 1 d. numatytus veiksmus. Atliktus patikslinamuosius veiksmus ir patvirtinus, jog nenustatyti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiai, priimamas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Toks sprendimas, net ir be patikslinamųjų procesinių veiksmų gali būti priimamas ir tuomet, kai asmuo pateikia akivaizdžiai neatitinkančius tikrovės faktus ar bendrojo pobūdžio samprotavimus³⁹. Kaip minėta, BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas negali būti pradėtas, *jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių*. Tai reiškia, kad „*apskritai nebuvo jokio įvykio, apie kurį pateikta informacija (duomenys) kaip apie nusikalstamą (pavyzdžiui, asmuo išvyko dirbti į užsienį neinformavęs apie tai savo įtariamųjų, o šie kreipėsi į policiją su pareiškimu teigdami, kad jų giminaitis gali būti nužudytas*“⁴⁰. Anksčiau kalbant apie ikiteisminio tyrimo pradėjimo faktinius ir teisinius pagrindus, buvo užsiminta apie patikslinamuosius veiksmus, kurie turi būti atlikti per kuo trumpesnę terminą, bet ne ilgiau kaip per dešimt dienų. Objektiviai kyla klausimas, ar šio termino pakanka patikslinti turimą informaciją, kad būtų galima nuspręsti, ar buvo padaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių ir pradėti ikiteisminį tyrimą. Atsižvelgiant į tai, kad ne visada yra galimybė atlikti tam tikrus procesinius veiksmus greitai, šis dešimties dienų terminas gali būti per trumpas. Apie tokias situacijas ir galimus sprendimo būdus bus kalbama atskiroje šio darbo dalyje analizuojant duomenų pakankamumą ikiteisminio tyrimo pradėjimui.

Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte yra nurodoma, kad „*jeigu suėjo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas*“, ikiteisminis tyrimas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas. Apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai apibrėžti Baudžiamojo kodekso 95 straipsnyje. Teismų praktikoje taip pat yra išaiškinta, kad „*pagal BK 95 str. 2 d. senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio (nutarimo) priėmimo dienos*“. „*Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad*

---

39 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 43.

40 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 44.

Konstitucijos preambulėje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis suponuoja tai, kad privalu stengtis užtikrinti, kad kiekvienas asmuo ir visa visuomenė būtų saugūs nuo nusikalstamų kėsinių (inter alia 2006 m. sausio 16 d., 2012 m. birželio 4 d. nutarimai)⁴¹. Tai reiškia, kad teisės aktai įpareigoja teisėsaugos institucijas imtis visų juose numatytų priemonių, kad laiku būtų atskleista nusikalstama veika ir nustatytos visos reikšmingos aplinkybės, dar nesuėjus senaties terminams. Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁴² 31 straipsnyje yra įtvirtinta, kad asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, teisėjų kolegija byloje pažymėjo, jog objektyviųjų požymių konstatavimas nėra nekaltumo prezumpcijos pažeidimas. Štai Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – Kauno AVPK) Kaišiadorių rajono policijos komisariato kriminalinės policijos skyriuje 2015 buvo metais priimtas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą⁴³, konstatavus suėjusius baudžiamosios atsakomybės senaties terminui, dėl to, kad asmuo 2005 metais įsidarbindamas darbdaviui pateikė suklastotą brandos atestatą. Taigi, iš esmės buvo nustatyti nusikalstamos veikos, numatytos BK 300 str. 1 d., požymiai. Tačiau, vadovaujantis Baudžiamojo kodekso 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunktyje įtvirtinta nuostata, kad asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, negali būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis, jeigu praėję aštuoneri metai, kai buvo padarytas neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas, ikiteisminis tyrimas nebuvo pradėtas.

Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte yra nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas negalimas, o pradėtas turi būti nutrauktas, „jeigu asmeniui, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu dar nebuvo tokio amžiaus, nuo kurio jis atsako pagal baudžiamuosius įstatymus“. BK 13 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog asmuo pagal baudžiamuosius įstatymus atsako nuo šešiolikos metų, o šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad už nužudymą (BK 129 straipsnis), sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 straipsnis), išžaginimą (BK 149 straipsnis), seksualinį prievartavimą (150 straipsnis), vagystę (178 straipsnis), plėšimą (180 straipsnis), turto prievartavimą (181 straipsnis), turto sunaikinimą ar sugadinimą (187 straipsnio 2 dalis), šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų pagrobimą (254 straipsnis), narkotinių ar psichotropinių medžiagų vagystę, prievartavimą arba kitokį neteisėtą užvaldymą (263 straipsnis), transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimą (280 straipsnio 2 dalis) atsako nuo keturiolikos metų. Pagal BK 13

---

41 2016 m. birželio 27 d. Lietuvos respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. KT19-N10/2016 Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies nuostatos, 235 straipsnio 1 dalies, 254 straipsnio 4 dalies, 327 straipsnio 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1619/content>.

42 Lietuvos Respublikos Konstitucija, <https://www.infolex.lt/ta/72720>.

43 Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato kriminalinės policijos skyrius, nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. M-1-01-45568-16.

straipsnio 3 dalį, asmeniui, kuriam iki nusikalstamos veikos nebuvo suėję keturiolika metų, gali būti taikomos auklėjamojo poveikio ar kitos priemonės. Štai Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyriuje priimtas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą medžiagoje Nr. M-1-01-07644-19, nustačius, jog nepilnametis (12 m.), ranka suduodamas smūgį į galvos sritį savo bendraklasei, ją sužalojo. Nors nukentėjusiosios įstatyminiai atstovai pateikė skundą dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo nepilnamečio atžvilgiu, vadovaujantis minėta įstatymo norma, ikiteisminis tyrimas teisėtai ir pagrįstai pradėtas nebuvo.

Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad baudžiamasis procesas yra negalimas, „jeigu nėra nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo arba prokuroro reikalavimo pradėti procesą tais atvejais, kai procesas gali būti pradėtas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą arba prokuroro reikalavimą“, o BPK 167 straipsnyje konkretizuojamos nusikalstamos veikos, dėl kurių ikiteisminis tyrimas pradedamas tik šiuo pagrindu. Tačiau apie šią normą bus kalbama atskiroje šio darbo dalyje.

Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte taip pat numatyta, jog ikiteisminis tyrimas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas „mirusiajam, išskyrus tuos atvejus, kai byla reikalinga mirusiajam reabilituoti arba kitų asmenų bylai atnaujinti dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių“. Lietuvių kalbos žodyne yra įtvirtinta reabilitacijos sąvoka, „tai neteisingai apkaltinto arba apšmeižto asmens gero vardo, reputacijos, teisių grąžinimas, teistumo panaikinimas“⁴⁴ „procesas reabilitaciniais pagrindais po asmens mirties gali būti tęsiamas viso baudžiamojo proceso metu. Priešingu atveju, esant pareiškiamam nepagrįstam įtarimui, kaltinimui ar priimtam nepagrįstam nuosprendžiui, būtų užkirstas kelias mirusio asmens orumo, garbės, reputacijos gynimui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija yra konstatavusi, jog vienas baudžiamojo proceso, mirus nuteistajam, tęsimo tikslų – tai galimos teismo klaidos dėl asmens pripažinimo kaltu, padarius nusikalstamą veiką, ištaisymas“⁴⁵. Taip pat teismų praktikoje yra išaiškinta, jog „reabilituoti galima tik asmenį, kuris pripažintas kaltu įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu“⁴⁶. Atsižvelgiant į tokį teismų aiškinimą, daroma išvada, jog procesas mirusiojo atžvilgiu gali būti tęsiamas tik jį pradėjus bendrais pagrindais, asmeniui esant gyvam – tuo tarpu, mirusiam asmeniui ikiteisminis tyrimas negali būti pradedamas. Bulgarijos Respublikos BPK 434 straipsnyje taip pat yra įtvirtinta reabilitacijos peticijos pateikimo galimybė.

---

44 Lietuvių kalbos žodynas, <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=reabilitacija&lns=-1&les=-1&id=23031740000>.

45 2018 m. vasario 21 d. Kauno apygardos teismo nutartis Nr. 1A-271-478/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1571732>.

46 2011 m. kovo. 22 d. Kauno apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-159-361/2011, <https://www.infolex.lt/tp/197371>.

Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte išaiškinta, kad baudžiamasis procesas yra negalimas „*asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu*“. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 7, iš dalies pakeisto Protokolu Nr. 11⁴⁷, 4 straipsnio „*Teisė nebūti dukart teisiamam ar nubaustam už tą patį nusikaltimą*“ 1 dalyje išaiškinta, jog „*niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo galutinai išteisintas arba nuteistas pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą*“. Tai reiškia, kad asmens, kuriam jau buvo priimtas teismo sprendimas, atžvilgiu, už tą pačią nusikalstamą veiką negali būti dar kartą pradėtas baudžiamasis persekiojimas.

Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 7 punkte nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas, „*jeigu egzistuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso V skyriuje numatyta baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė*“. BK V skyriuje baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės yra *būtinoji gintis (BK 28 straipsnis), asmens, padariusio nusikalstamą veiką sulaikymas (BK 29 straipsnis), profesinių pareigų vykdymas (BK 30 straipsnis), būtinasis reikalingumas (BK 31 straipsnis), teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas (BK 32 straipsnis), įsakymo vykdymas (BK 33 straipsnis), pateisinama profesinė ar ūkinė rizika (BK 34 straipsnis), mokslinis eksperimentas (BK 35 straipsnis)*. Todėl labai svarbu iki ikiteisminio tyrimo pradžios išsiaiškinti visas tiriamajame įvykyje buvusias aplinkybes, galinčias šalinti asmens baudžiamąją atsakomybę, nes priešingu atveju, nepagrįstai pradėtas ikiteisminis tyrimas gali suponuoti grubų asmens teisių pažeidimą.

Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog „*atsisakydamas pradėti ikiteisminį tyrimą, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas surašo motyvuotą nutarimą. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą gali tik ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo arba jo įgalioto asmens sutikimu*“. Taigi, įstatymas numato vienintelę aptariamo procesinio sprendimo formą – nutarimą, kurio nuorašas, vadovaujantis BPK 168 straipsnio 3 dalies norma, išsiunčiamas skundą, pareiškimą ar pranešimą padavusiam asmeniui, o ikiteisminio tyrimo pareigūno priimtas nutarimas, jo teisėtumo ir pagrįstumo patvirtinimui, per dvidešimt keturias valandas išsiunčiamas ir prokurorui.

Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 4 dalyje pateikta, kad „*šio straipsnio 1 dalyje nurodytais atvejais atsisakius pradėti ikiteisminį tyrimą, skundą, pareiškimą ar pranešimą padavęs asmuo turi teisę susipažinti su visa medžiaga, kurios pagrindu buvo priimtas*

---

47 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 7, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415355>.

ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, ar jos dalimi, taip pat susipažinimo metu daryti šios medžiagos kopijas ar išrašus. Rašytinis prašymas susipažinti su šioje dalyje nurodyta medžiaga ir (ar) susipažinimo metu daryti šios medžiagos kopijas ar išrašus pateikiamas ikiteisminio tyrimo įstaigos (jos padalinio) vadovui, o tais atvejais, kai skundą, pareiškimą ar pranešimą nagrinėjo ir procesinį sprendimą priėmė prokuroras, – prokurorui. Ikiteisminio tyrimo įstaigos (jos padalinio) vadovas ar prokuroras privalo išnagrinėti šį prašymą ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo dienos. Ikiteisminio tyrimo įstaigos (jos padalinio) vadovas ar prokuroras nurodo, su kokios apimties medžiaga skundą, pareiškimą ar pranešimą padavusiam asmeniui leidžiama susipažinti. Susipažinimo su šioje dalyje nurodyta medžiaga metu taip pat taikomi šio Kodekso 181 straipsnio 6 dalyje nurodyti draudimai“. Šioje normoje reglamentuota susipažinimo su medžiaga atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą apimtis. Generalinio prokuroro 2018 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. I-57 patvirtintose rekomendacijose dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga patvirtinimo⁴⁸ (toliau – Rekomendacijos dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga) yra nustatyta tvarka dėl susipažinimo su visa medžiaga. Šių Rekomendacijų dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga 5 punkte yra įtvirtinta, jog *susipažinti su atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą medžiaga turi teisę skundą, pareiškimą ar pranešimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo pateikęs asmuo ar jo įgaliotas atstovas. Atstovavimą pagrindžiantys dokumentai turi būti pateikti kartu su prašymu.* 8 punkte yra nurodyta, kad *prokuroras ar ikiteisminio tyrimo įstaigos (jos padalinio) vadovas ne vėliau kaip per tris dienas nuo prašymo susipažinti su atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą medžiaga gavimo privalo jį išnagrinėti ir priimti vieną šių sprendimų: leisti susipažinti su visa atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą medžiaga; leisti susipažinti su dalimi atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą medžiagos; atsisakyti leisti susipažinti su atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą medžiaga.*

Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 5 dalyje išaiškinta, jog *„ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą gali būti skundžiamas prokurorui, o prokuroro nutarimas – ikiteisminio tyrimo teisėjui. Jeigu prokuroras nepanaikina nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, jo sprendimas gali būti skundžiamas ikiteisminio tyrimo teisėjui. Ikiteisminio tyrimo teisėjo priimtas sprendimas skundžiamas šio Kodekso X dalyje nustatyta tvarka. Skundai gali būti paduodami per septynias dienas nuo nutarimo ar nutarties nuorašo gavimo dienos. Turintys teisę paduoti skundą asmenys, kurie dėl svarbių priežasčių praleido apskundimo terminą, turi teisę prašyti turinčio įgaliojimus nagrinėti skundą prokuroro*

---

48 Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. I-57 patvirtintos rekomendacijos dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga patvirtinimo, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/60b82d20121b11e88456d055fb6f6244>.

arba ikiteisminio tyrimo teisėjo atnaujinti praleistą terminą. Prašymas atnaujinti minėtą terminą negali būti paduodamas praėjus daugiau kaip šešioms mėnesiams po skundžiamo sprendimo priėmimo“. 2017 m. gruodžio 20 d. Kauno apygardos teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1024-498/2017⁴⁹ pasisakyta, jog paprastai svarbiomis termino praleidimo priežastimis pripažįstamos nuo asmens valios nepriklausančios aplinkybės, kurios objektyviai sutrukdė per nustatytą terminą atlikti tam tikrus veiksmus.

Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad *„atsisakius pradėti ikiteisminį tyrimą šio straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais ir esant duomenų apie administracinį nusižengimą ar kituose teisės aktuose numatytą nusižengimą, prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas nutarimu atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą perduoda šį skundą, pareiškimą ar pranešimą ir patikslinimą išspręsti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse ar kituose teisės aktuose nustatyta tvarka“.* Lietuvos Respublikos administracinio nusižengimo kodekso⁵⁰ (toliau – ANK) 5 str. 2 d. numatyta, jog *asmuo už padarytą teisės pažeidimą, atitinkantį šiame kodekse numatyto administracinio nusižengimo požymius, atsako administracine tvarka pagal šį kodeksą, jeigu šis padarytas teisės pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.* Ši nuostata reiškia, kad tokiais atvejais, kai už analogišką veiką numatyta yra ir baudžiamoji, ir administracinė atsakomybė, sprendžiant teisinės atsakomybės rūšies nustatymo klausimus, pirmiausia svarstomi nusikaltimo sudėties ir baudžiamosios atsakomybės klausimai. Štai Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyriuje buvo priimtas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą medžiagoje Nr. 1-01-51413-19. Pranešimo patikslinimo metu nustatyta, jog iš pareiškėjo buvo pavogtas automobilio dešinės pusės vaizdo veidrodėlio stiklas, taip pat apgadintos kitos automobilio dalys. Padarytos veikos atitiko BK 178 straipsnio 1 dalies ir 187 straipsnio 1 dalies požymius. Tačiau tuo pačiu nustatyta ir padaryta materialinė žala, kuri neviršijo 3 MGL. Vadovaujantis BK 190 straipsniu, kuriame numatyta, kad nedidelės vertės turtas yra tada, kai žala viršija 3 MGL, bet neviršija 5 MGL dydžio sumos, konstatuota, jog padarytos veikos neatitinka BK numatytų nusikalstamų veikų sudėties, todėl priimtas sprendimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, o asmens atžvilgiu taikyti administracinio poveikio priemones, numatytas ANK 108 straipsnyje bei ANK 115 straipsnyje.

Išsiaiškinus vieną iš baudžiamojo proceso institutų, atsisakymą pradėti ikiteisminį tyrimą, galima trumpai paaiškinti šio instituto faktinį ir teisinį pagrindus. Kaip ir ikiteisminio tyrimo

---

49 2017 m. gruodžio 20 d. Kauno apygardos teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1024-498/2017, <https://www.infolex.lt/tp/1558733>.

50 Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=336765&title=LR%20administracini%F8%20nusi%FEengim%F8%20kodeksas.

pradėjime faktinis pagrindas yra aplinkybės, duomenys, kuriais remiantis galima nustatyti, jog nėra pakankamai informacijos, jog būtų pradėtas ikiteisminis tyrimas, ar ta informacija neatitinka BPK 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų aplinkybių, ar yra akivaizdžiai neatitinkantys tikrovės faktai ir pan. Taigi faktinis pagrindas – informacija, duomenys. Teisinis pagrindas yra dokumentas, kuriame išdėstomos visos faktinės aplinkybės, kuriomis remiantis yra surašomas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą nenustačius aplinkybių patvirtinančių nusikalstamos veikos ar baudžiamojo nusižengimo padarymą.

Kalbant apie Bulgarijos baudžiamąjį įstatymą (Bulgarijos baudžiamojo proceso kodekso 24 str.), jame numatyti analogiški atvejai, kuriems esant, kaip ir Lietuvoje, baudžiamasis procesas negali vykti – kai nustatoma, jog nepadaryta veika, turinti nusikalstamos veikos požymių, kai asmeniui taikoma amnestija, kai suėjo senaties terminai, asmeniui mirus, kai asmuo, padaręs nusikalstamą veiką, tapo nepakaltinamu (sutriko psichinė būklė), kai nebaigta baudžiamoji procedūra tuo pačiu pagrindu, kai nukentėjęs asmuo nesikreipia su skundu į prokurorą, kai nukentėjęsysis pats pasiūlo nutraukti bylą, kai baudžiamasis procesas perkeliamas į kitą valstybę. Tačiau, Bulgarijos baudžiamojo proceso kodekso 213 straipsnyje įtvirtinta iš esmės kitokia, nei Lietuvos Respublikoje, atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą instituto apskundimo tvarka. Lietuvos prokuratūros sistemą sudaro Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros. Tuo tarpu Bulgarijos prokuratūros sistema yra platesnė – ją sudaro apylinkės ir apygardos prokuratūros, apeliacinė ir kasacinė prokuratūros⁵¹. Taigi, akcentuotina tai, jog čia prokuratūroje priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo patikrinimo procesas nepasiekia teisminių institucijų.

---

51 Prosecutor's Office of Republic of Bulgaria, <https://www.prb.bg/en/prosecutors-office/structure-and-organization>.

2. IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO KLAUSIMAI TEISINIŲ NORMŲ ĮGYVENDINIMO POŽIŪRIU

2.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo vados

„Nusikalstamų veikų tyrimo pradžia – tai momentas, kai valstybės įgaliotos institucijos pradeda vykdyti visuomenės saugumo funkcijas“⁵². Taigi, aktualu išsiaiškinti, nuo kada tas momentas prasideda. P. Ancelis 2008 m. teigė, jog „Teisėje nėra apibrėžta, kas yra dingstis (vada) ar pagrindas pradėti baudžiamąjį procesą“⁵³. Kaip jau buvo minėta, Lietuvos teisinė mokslinė literatūra ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimais nėra pakankamai aktuali ir joje vis dar nėra įtvirtinta ikiteisminio tyrimo pradėjimo vados samprata. Lietuvių kalbos žodyne yra nurodyta, jog pirmiausia „vada – tai dingstis, pretekstas. <...> Vada yra įvykis, kuris leidžia pradėti kokį nors veikimą. <...>“⁵⁴. Iš šių paaiškinimų galima daryti išvadą, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada – tai tam tikras kelias link tikslo, link ikiteisminio tyrimo pradžios. Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso komentaro IV dalies XIII skyriuje nurodyta, jog „komentuojamo straipsnio 1 dalyje nurodytos ikiteisminio tyrimo pradėjimo vados <...>“⁵⁵. BPK 166 straipsnio 1 dalies numato, kad ikiteisminis tyrimas pradedamas gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką (1 punktas) arba prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustatčius nusikalstamos veikos požymius (BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Taip pat šios vados išskiriamos ir teismų praktikoje. Štai 2019 m. gegužės 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje buvo išaiškinta, kad „vada (pagrindas) pradėti ikiteisminį tyrimą yra informacija apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, kuri gali būti gauta skundu, pareiškimu ar pranešimu apie tai (BPK 166 straipsnio 1 dalies 1 punktas) arba prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui pačiam nustatčius nusikalstamos veikos požymius ir surašius tarnybinį pranešimą (BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktas)“⁵⁶. Tačiau reikia nepamiršti, kad pateikta (gauta) informacija turi būti objektyviai pagrįsta, „deklaratyvaus pobūdžio samprotavimai, subjektyvi nuomonė apie galimai įvykdytą

---

52 Doc. dr. Ryšardas Burda, „Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: Dabartis ir perspektyva“, *Jurisprudencija*, 41 Nr. 49 (2003): 149-156,

53 Petras Ancelis, „Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo“, *Jurisprudencija* 108, Nr. 6 (2008): 32-40.

54 Lietuvių kalbos žodynas, <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=vada&lms=-1&les=-1&id=30000780000>.

55 G. Goda ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, IV dalis, XIII skyrius, p. 419, VI Teisinės informacijos centras, 2003.

56 2019 m. gegužės 9 d. Lietuvos aukščiausiojo teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-134-222/2019, <https://www.infollex.lt/tp/1726584>.

*nusikalstamą veiką nelaikytina vada pradėti ikiteisminį tyrimą*⁵⁷. Šioje baigiamojo darbo dalyje ir bus plačiau analizuojamos šios aukščiau nurodytos ikiteisminio tyrimo pradėjimo vados. Be to, bus nagrinėjama privačiai viešo kaltinimo bylų pradėjimo tvarka, numatyta BPK 167 straipsnyje, kuomet ikiteisminis tyrimas gali būti pradedamas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą.

Kaip minėta, BPK 166 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta ikiteisminio tyrimo vada – gautas skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką, yra „<...> *informacijos apie galimai padarytą nusikalstamą veiką gavimas iš šalies*“⁵⁸. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras šiuo atveju turi priimti vieną iš procesinių sprendimų: *pradėti ikiteisminį tyrimą, patikslinti informaciją, atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą ar pradėti administracinių nusizengimų teisenos arba tarnybinės ar drausminės atsakomybės taikymo procedūras*⁵⁹.

Antai Panevėžio apygardos teisme buvo išnagrinėtas pareiškėjos skundas dėl Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų ikiteisminio tyrimo teisėjos nutarties⁶⁰. *Pareiškėja buvo pateikusi pareiškimą apie galimai įvykdytą nusikalstamą veiką, numatytą BK 154 straipsnyje, tačiau ikiteisminio tyrimo pareigūnai bei prokuroras atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą, nenustatę nusikalstamos veikos požymių. Pareiškėjai apskundus šį sprendimą, teismai išaiškino, jog nors ir yra ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada, ji nesuponuoja prievolės pradėti ikiteisminį tyrimą. Kiekvienu atveju gautame skunde, pareiškime ar pranešime nurodytos aplinkybės turi būti išanalizuotos baudžiamosios teisės kontekste ir tik esant BK straipsnių dispozicijose numatytų veikų požymiams, turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas*⁶¹.

Pareiškimas apie nusikalstamą veiką gali būti pateikiamas žodžiu, surašant protokolą-pareiškimą, kuris tampa ikiteisminio tyrimo pradžios vada. Pavyzdžiui Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariate Ikiteisminio tyrimo registracijos žurnale užregistruotas⁶² pareiškimas apie galimai padarytą nusikalstamą veiką. *Pareiškėja nurodė, jog būdama namuose, pastebėjo vaikstantį nepažįstamą vyriškį, kuris, ją pamatęs, pasiūlė pirkti batus. Pareiškėjai atsisakius, vyriškis išbėgo pro duris, tačiau netrukus pareiškėja pasigedo grynujų pinigų. Pastaroji žodžiu pateikė pareiškimą policijai, prašydama pradėti ikiteisminį tyrimą ir nustatyti asmenį, padariusį nusikalstamą veiką. Iš jos žodžių*

---

57 2018 m. lapkričio 5 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-199-581/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1653625>.

58 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I-IV dalys, 1-220 straipsniai (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), p. 58.

59 G. Bučiūnas, Edita Gruodytė, M. Šalčius, mokymo priemonė, *ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*, Registrų centras, Vilnius 2017. P. 24-25.

60 2018 m. spalio 3 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-177-334/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1648822>.

61 Autorės nuomonė.

62 Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariate Ikiteisminio tyrimo registracijos žurnale užregistruota nusikalstama veika Nr. 63-1-00184-11.

surašytas protokolas – pareiškimas buvo ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada pagal BPK 166 straipsnio 1 dalį.

Prašymams, pareiškimams ar skundams, gaunamiems valstybės institucijose, yra nustatomi tam tikri formos ir turinio reikalavimai. Tačiau, kai asmenų pateikiami dokumentai neatitinka įstatymuose įtvirtintų reikalavimų, Baudžiamojo proceso komentaras nurodo, jog *nesvarbu kokia forma bus pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką, teisėsaugos institucijos negali atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą vien dėl to, kad dokumentas neatitinka procesinių formų*⁶³.

BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktas numato jog ikiteisminis tyrimas pradedamas „<...> teisėsaugos pareigūnams patiems nustčius nusikalstamos veikos požymius“⁶⁴. Šio straipsnio subjektai – tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnai, savo tiesioginėje veikloje užfiksavę neteisėtą veiką, tiek prokuroras. Pavyzdžiui Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus (Kaišiadorys) prokurorė tarnybiniu pranešimu (surašomas, kai prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas patys nustato nusikalstamos veikos požymius) pradėjo ikiteisminį tyrimą⁶⁵, *remdamasi Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmų nuosprendžiu, kuriuo asmuo buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 135 straipsnio 1 dalyje padarymo ir kuriame, be kita ko, buvo padaryta išvada, kad liudytojas teismo nagrinėjimo metu davė melagingus parodymus, t. y. galimai padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 235 straipsnio 1 dalyje. Teismas pats negalėjo imtis iniciatyvos pradėti ikiteisminį tyrimą, tačiau teismo nagrinėjimo metu nustatęs galimos nusikalstamos veikos požymius, apie tai pranešė prokurorui, kuris ir priėmė sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą*⁶⁶.

Privačiai viešo kaltinimo bylose, skirtingai nuo įprastos ikiteisminio tyrimo pradėjimo tvarkos, nesant nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, išskyrus kai kurias išimtis, neturi teisės savo iniciatyva jo pradėti⁶⁷. Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog *dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 139 straipsnio 1 dalyje, 140 straipsnio 1 dalyje, 145, 148 straipsniuose, 149 straipsnio 1 dalyje, 150 straipsnio 1 dalyje, 151 straipsnio 1 dalyje, 152, 154, 165, 168 straipsniuose, 178 straipsnio 1 ir 4 dalyse, 179 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 182 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 183 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 184 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 186 straipsnyje, 187 straipsnio*

---

63 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I-IV dalys, 1-220 straipsniai (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), p. 58.

64 Ibid.

65 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, tarnybinis pranešimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

66 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, dėl pavedimo atlikti ikiteisminį tyrimą Nr. 03-2-00400-18.

67 G. Bučiūnas, Edita Gruodytė, M. Šalčius, mokymo priemonė, „Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai“, Registrų centras, Vilnius 2017, p. 27.

1 ir 3 dalyse, 188 straipsnyje, 294 straipsnio 1 dalyje, 313 straipsnyje ikiteisminis tyrimas pradamas tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Šia tvarka pradėtas ikiteisminis tyrimas toliau tęsiamas bendra tvarka. Atsižvelgiant į straipsnio formuluotę, akivaizdu, jog ikiteisminio tyrimo pradėjimą dėl minėtų veikų lemia paties nukentėjusiojo asmens valia kreiptis į ikiteisminio tyrimo įstaigą.

Antai, Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyriuje buvo gautas pareiškimas⁶⁸ *dėl miško vagystės, kuriame pareiškėjas nurodė, kad iš jam priklausančio miško buvo išpjauta 10 vienetų medžių. Patikslinus nurodytas aplinkybes buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį.* Taip pat Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyriuje buvo surašytas protokolas-pareiškimas, kuriame buvo nurodyta, jog *gyvenamojo namo kieme asmuo sukonfliktavo su kitais keliais vyrais, kurie pripurškė pareiškėjui į akis dujų, suplėšė marškinėlius ir trenkė į galvos sritį, padarydami antakyje mėlynę ir tokiu būdu sukeldami fizinį skausmą, todėl asmuo prašė pradėti ikiteisminį tyrimą*⁶⁹. Fizinio skausmo sukėlimas patenka į Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalį, o šis straipsnis yra nurodytas Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnio 1 dalyje, kur yra nurodyta, jog ikiteisminio tyrimo pradėjimui būtinas nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Abiem nurodytais atvejais buvo pateikti pareiškimai, kurie ir tapo ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada pagal BPK 167 straipsnio 1 dalį.

Tuo tarpu, prokuroro reikalavimu dėl veikų, nurodytų BPK 167 straipsnio 1 dalyje, ikiteisminis tyrimas gali būti pradėtas tik išimtiniais atvejais, kai padaryta nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę ar padaryta nusikalstama veika asmenims, kurie dėl svarbių priežasčių negali apginti savo teisių bei teisėtų interesų (BPK 167 str. 2 d.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas buvo pasisakęs: *„Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad sprendžiant, ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, tai turi būti sietina ne su kuriuo nors vienu nusikalstamos veikos požymiu ar keliais iš jų, bet su įvairiais nusikalstamos veikos požymiais ir įvairiomis jos padarymo aplinkybėmis. Sprendžiant, ar nusikalstama veika turi visuomeninę reikšmę, kiekvienu atveju būtina įvertinti, kokie padariniai visuomenei, valstybei ir teisei sistemai galėtų atsirasti, jeigu dėl šios veikos ir dėl kitų analogiškų veikų baudžiamasis procesas nebūtų pradėtas*“⁷⁰.

---

68 Kauno apskrities vyriausiasis policijos komisariatas, pareiškimas Nr. 20-AP-4827.

69 Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyrius, protokolas-pareiškimas, ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-38863-18.

70 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 6 d. išnagrinėta baudžiamoji byla Nr. 2K-325-895/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1672596>.

Aplinkybės, dėl kurių asmuo pats negalėtų apginti savo teisių gali būti įvairios. „Nusikalstama veika gali būti padaroma ir veiksniam, ir neveiksniam asmeniui, kuris dėl bejėgiškumo, nepilnametystės, fizinių, psichinių trūkumų ar dėl kitokių svarbių priežasčių neįstengia ginti savo teisių ir teisėtų interesų (pavyzdžiui yra kurčias, aklas, serga šizofrenija, nėra teisinio subjektiškumo, negali gintis dėl tarnybos, yra materialiai ar kitaip priklausomas nuo kaltininko)“⁷¹. Nustačius šias aplinkybes, ikiteisminis tyrimas pradedamas prokuroro reikalavimu (kai padaryta veika turi visuomeninę reikšmę arba nukentėjusysis negali pats apginti savo teisių).

Pavyzdžiui, Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus (Kaišiadorys) prokurorė, vadovaudamasi BK 167 straipsnio 2 dalimi⁷², reikalavimu⁷³ pradėjo ikiteisminį tyrimą pagal BK 139 straipsnio 1 dalį dėl mažametės nesunkaus sveikatos sutrikdymo dėl neatsargumo. *Ikiteisminio tyrimo duomenimis, A. A. būnant kieme su mažamečiais vaikais, į neaptvertą kiemą atbėgęs svetimas šuo užpuolė mažametę, kuriai buvo padaryta apie 7 centimetrų kartinė žaizda blauzdoje.* Prokuroro reikalavime buvo nurodyti šie motyvai: *ikiteisminis tyrimas dėl šios nusikalstamos veikos galėjo būti pradėtas tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, taip pat prokuroro reikalavimu. Nukentėjusiosios mažametės teisėtas atstovas nepateikė skundo ar pareiškimo, tačiau siekiant apginti mažametės nukentėjusiosios teises į saugią aplinką ir jos teisėtus interesus, nustatyti ir tinkamai įvertinti nusikalstamos veikos aplinkybes, jas teisingai įvertinti pagal baudžiamosios teisės normas, ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas prokuroro reikalavimu⁷⁴.* Taigi šiuo atveju, ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas remiantis BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktu, kuris numato prokuroro pareigą, negavus pareiškimo ar skundo apie padarytą nusikalstamą veiką, ginti labiausiai pažeidžiamų asmenų teises ir teisėtus interesus.

Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 106 punkte taip pat numatyta, kad „<...> kai nusikalstamos veikos turi smurto artimoje aplinkoje požymių, ikiteisminis tyrimas pradedamas neatsižvelgiant į tai, ar yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Šiais atvejais prokuroro reikalavimas nesurašomas, ikiteisminis tyrimas pradedamas ir vyksta bendra tvarka“. Taip siekiama apsaugoti nuo smurto nukentėjusius asmenis, kurie dėl įvairių priežasčių dažnai nesiryžta kreiptis į teisėsaugą ir informuoti apie jiems artimoje aplinkoje vykdomus smurtinius nusikaltimus. Antai Kauno apskrities vyriausiojo

---

71 G. Bučiūnas, Edita Gruodytė, M. Šalčius, mokymo priemonė, „Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai“, Registrų centras, Vilnius 2017, p. 30.

72 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, prokuroro reikalavimas Nr. IBPS-V-230764, ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-10337-19.

73 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, prokuroro reikalavimas Nr. IBPS-V-230764, ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-10337-19.

74 *Ibid.*

policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato reagavimo skyriaus tyrėjas surašė tarnybinį pranešimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. *Pilietis, būdamas neblaivus, alkoholio kiekio matuokliu nustatytas 1,32 promilių girtumas, savo bute, koridoriuje, panaudojo fizinį smurtą prieš savo žmoną. Pareigūnas, vadovaudamasis BPK 166 str. 1 d. 2 p., pradėjo ikiteisminį tyrimą pagal BK 140 str. 2 d.*⁷⁵, nustačius smurto artimoje aplinkoje požymius.

2.2. Ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarka

Baudžiamojo proceso kodekso 166 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, jog „*kiekvienas ikiteisminio tyrimo pradžios atvejis užregistruojamas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro nustatyta tvarka*“. Šis registravimas yra būtinas visų pradedamų ikiteisminių tyrimų apskaitai. Ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarka yra reglamentuota, kaip jau buvo minėta darbe, Generalinio prokuroro patvirtintose rekomendacijose dėl ikiteisminio tyrimo pradžios⁷⁶ II ir III skyriuose. Šiuose skyriuose yra išaiškinta registravimo procedūra prokuratūroje ir ikiteisminio tyrimo įstaigoje. Šioje darbo dalyje bus analizuojama pareiškimų, pranešimų bei skundų registravimo tvarka, o apie sprendimų formas, kuriomis yra pradedamas ikiteisminis tyrimas bus kalbama darbo 2.3. dalyje.

Asmuo, kreipdamasis į teisėsaugos institucijas dėl nusikalstamos veikos padarymo su skundu, pareiškimu ar pranešimu, šiuos dokumentus gali pristatyti į įstaigą tiesiogiai arba pateikti juos elektroniniu būdu. Jeigu pareiškėjas dėl tam tikrų priežasčių negali pats parašyti skundo, pareiškimo ar pranešimo, jam atvykus į įstaigą ir apie nusikalstamą veiką pranešus žodžiu, ikiteisminio tyrimo pareigūnas iš pareiškėjo žodžių pats turi surašyti protokolą – pranešimą. „*Protokole - pranešime, kaip ir tarnybiniame pranešime apie daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, turi būti nurodyta: jos padarymo laikas, vieta, būdas, priemonės, padariniai (esant materialiajai nusikaltimų sudėčiai), jeigu žinoma – ją padaręs asmuo (asmenys) ir nukentėjusysis (nukentėjusieji), taip pat asmenys, kurie matė įvykį ar turi reikšmingos informacijos apie jį, t. y. įvykio liudytojai*“⁷⁷. Pranešimą apie nusikalstamą veiką pateikus anonimiškai, kaip jau buvo minėta pirmoje darbo dalyje, toks pranešimas dar nėra teisiniu pagrindu ikiteisminio tyrimo pradėjimui ir šį pranešimą teisėsaugos pareigūnai privalo patikrinti.

---

75 Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato reagavimo skyriaus tyrėjo tarnybinis pranešimas Nr. IBPS-V-740216.

76 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. I-110 (2014 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. I-133 redakcija) patvirtintos rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E44056387C9/asr>.

77 Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *supra note*, p. 13.

Visi skundai, pareiškimai ar pranešimai prokuratūroje ir ikiteisminio tyrimo įstaigoje yra registruojami bendra tvarka, nesvarbu, ar jie gauti elektroninių ryšių priemonėmis, paštu ar tiesiogiai pristatyti. Visais atvejais pateiktas dokumentas yra patikrinamas, ar atitinka įstatymuose nustatytus formos ir turinio reikalavimus. Rekomendacijų 21 punkte yra išaiškinta, jog „*Jei prokuratūroje gautas kreipimasis, kuriame pranešama apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, neatitinka skundo, pareiškimo ar pranešimo formai (Rekomendacijų 17, 18, 19 punktai) ir turiniui (Rekomendacijų 3.4 punktas) keliamų reikalavimų, jame pateikti tik deklaratyvūs bendro pobūdžio teiginiai, toks kreipimasis neregistruojamas kaip skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką ir laikomas informacija apie galimą nusikalstamą veiką*“.

Kalbant apie reikalavimų atitikimą, kyla klausimas dėl anoniminės informacijos sąvokos. Iš Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios nėra aišku, ar anoniminė informacija, kuri buvo paaiškinta jau pirmoje darbo dalyje, įstaigoje nagrinėjama jos neužregistravus, ar ji užregistruojama ir, jeigu įmanoma pašalinti nurodytas aplinkybes, tęsiamas darbas. Rekomendacijų 24 punkte yra išaiškinta, jog *prokuratūros vidinėje sistemoje gali būti registruojama, jeigu nurodytos faktinės aplinkybės gali būti patikslintos ir nežinant pareiškėjo asmens duomenų*, o tų pačių Rekomendacijų 74 punkte nurodyta, kad *ikiteisminio tyrimo įstaigos vidinėje sistemoje gauti anoniminiai skundai, pareiškimai ar pranešimai apie nusikalstamą veiką gali būti nagrinėjami, jeigu faktinės aplinkybės gali būti patikslintos ir nežinant pareiškėjo asmens duomenų*. Taigi, pateiktas reguliavimas yra dviprasmiškas, kadangi neaišku, ar pateikta informacija turi būti užregistruojama ir nagrinėjama, ar neregistruojama ir tik formaliai patikrinama.

Rekomendacijose dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 15 ir 67 punkte numatyta, jog prokuratūros ar ikiteisminio tyrimo įstaigos darbuotojas pareiškėją privalo įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingą įskundimą arba pranešimą apie nebūtą nusikaltimą. Paaiškėjęs, jog pateikta informacija apie nusikalstamą veiką yra žinomai melaginga, ir kad tyčia buvo siekiama suklaidinti prokurorą ar ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūną, asmenys gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas, BK) 236 straipsnį⁷⁸. „<..> pagal BK 236 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas melagingai įskundė įstaigai ar pareigūnui, turinčiam teisę pradėti baudžiamąjį persekiojimą, nekaltą asmenį kaip padariusį nusikalstamą veiką, jeigu dėl to šis asmuo pradėtas persekioti, arba pranešė apie žinomai nebūtą nusikaltimą. Pagal baudžiamąjį įstatymą melagingas pranešimas apie nebūtą nusikaltimą yra aktyvūs veiksmai, kuriais įstaigai ar pareigūnui,

---

78 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150.

turinčiam teisę pradėti baudžiamąjį persekiojimą, pranešama apie neva padarytą, rengiamą nusikaltimą arba pasikėsšinimą jį padaryti. Melagingo pranešimo apie nebūtą nusikaltimą sudėtis yra formalioji, todėl šis nusikaltimas yra baigtas, kai įstaigai ar pareigūnui, turinčiam teisę pradėti ikiteisminį tyrimą, bet kokia forma perduodama melaginga informacija apie žinomai nebūtą nusikaltimą. Pažymėtina, kad šio nusikaltimo sudėties subjektyvusis požymis – kaltė pasireiškia tiesiogine tyčia, t. y. kaltininkas supranta, kad informacija, kurią jis pateikia BK 236 straipsnio 1 dalyje nurodytiems subjektams, neatitinka tikrovės, be to, tikrai žino, kad nusikaltimo, apie kurį jis juos informuoja, nėra buvę, kad nusikaltimas neegzistuoja ir pranešimo metu, tačiau siekia, kad tokią neabejotinai melagingą informaciją šios institucijos gautų ir kaip nors į ją reaguotų⁷⁹. Šioje byloje asmuo pranešė apie automobilio vagystę, tačiau teismai nustatė, jog automobilis nebuvo pavogtas, o tyčia paslėptas ir išardytas. Todėl asmuo buvo nuteistas pagal BK 236 str. 1 d., nes „pranešdamas policijai apie tariamą automobilio vagystę bei duodamas parodymus, A. R. suvokė, kad praneša apie žinomai nebūtą nusikaltimą bei duoda melagingus parodymus ir norėjo taip veikti, t. y. veikė tiesiogine tyčia⁸⁰“.

Prokuratūroje priimamų skundų, pareiškimų ar pranešimų tvarka yra nustatyta Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. I-3 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. rugpjūčio 18 d. įsakymo Nr. I-282 redakcija) patvirtintame Asmenų aptarnavimo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos apraše (toliau – Aprašas)⁸¹. Šis aprašas „nustato fizinių asmenų ar jų grupių, juridinių asmenų, kitų subjektų, neturinčių juridinio asmens statuso, prašymų ir skundų registravimo, nagrinėjimo, atsakymų parengimo, apskundimo ir asmenų priėmimo Lietuvos Respublikos prokuratūroje (toliau – prokuratūra) tvarką⁸²“. Šio Aprašo 15 punkte ir Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 17 punkte yra nurodyta, kad skundai, pareiškimai ar pranešimai turi būti pasirašyti jį pateikusio asmens, kitu atveju gali būti priimtas sprendimas neregistruoti skundo, pareiškimo ar pranešimo išaiškinant priežastis ir nurodant, kad pateiktą pasirašytą dokumentą. Tačiau teisėsaugos institucijų darbuotojams visgi paliekama teisė, atsižvelgiant į pateiktą informaciją, ją registruoti ir dėl jos priimti procesinį sprendimą.

Taigi prokuratūroje ar ikiteisminio tyrimo įstaigoje gautas skundas ar pareiškimas apie nusikalstamą veiką, atitinkantis visus keliamus turinio ir formos reikalavimus, turi būti

---

79 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 25 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-307-648/2016, <https://www.infollex.lt/tp/1359666>.

80 *Ibid.*

81 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. I-3 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. rugpjūčio 18 d. įsakymo Nr. I-282 redakcija) patvirtintas Asmenų aptarnavimo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos aprašas, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EE3A4974FAD7/asr>.

82 *Ibid.*

registruojamas įstaigos vidinėje sistemoje, o vėliau sprendžiamas klausimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar atsisakymo jį pradėti. Pradėtas ikiteisminis tyrimas nustatyta tvarka užregistruojamas ikiteisminių tyrimų registre ir toliau tęsiamas įstatymų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu Nr. 1V-67/I-31 patvirtintame „Dėl baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos apraše“ (toliau – Aprašas dėl duomenų tvarkymo)⁸³ reglamentuota duomenų tvarkymo pradedant ikiteisminį tyrimą ir atsisakant pradėti ikiteisminį tyrimą tvarka. Šio Aprašo 9 punkte numatyta, jog gauti skundai, pareiškimai ar pranešimai užregistruoti vidinėje ikiteisminio tyrimo įstaigoje ar prokuratūroje yra apskaitomi ir IBPS, suteikiant apskaitos numerį. Jeigu skundai, pareiškimai ar pranešimai buvo gauti ne elektronine forma, jie yra skaitmeninami ir įkeliami į IBPS. Toliau visi veiksmai vyksta IBPS elektronine forma, šioje sistemoje yra priimami sprendimai pradėti ikiteisminį tyrimą ar atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.

2.3. Sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formos

“Sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą, atsižvelgiant į faktinę situaciją, gali būti išreiškiamas šiomis formomis:

- 1) Rezoliucija;
- 2) Tarnybiniu pranešimu;
- 3) Prokuroro reikalavimu;
- 4) Prokuroro nutarimu“⁸⁴.

Visos šios sprendimų formos yra įtvirtintos ir IBPS sistemoje⁸⁵, kurioje, pradėjus ikiteisminį tyrimą, toliau elektronine forma atliekami procesiniai veiksmai. Tai procesiniai dokumentai, kuriais pradedamas ikiteisminis tyrimas. Dažniausiai ikiteisminiai tyrimai pradedami tarnybiniu pranešimu arba rezoliucija. Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 6 punkte yra nurodyta, kad *ikiteisminis tyrimas pradedamas ant dokumento, esamojo laiko pirmuoju asmeniu užrašant rezoliuciją, kai yra aiškiai nurodytos nusikalstamos veikos aplinkybės, nurodomas konkretus BK straipsnis, rezoliuciją užrašiusio asmens pareigos, vardas ir pavardė, data bei parašas*. To paties punkto pirmajame ir antrajame papunktyje nurodyti dokumentai, ant kurių galima užrašyti rezoliuciją, t. y., viso darbo metu minimi *skundai*,

---

83 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro patvirtintas įsakymas Nr. 1V-67/I-31 Dėl baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos aprašo, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69925f90c8be11e583a295d9366c7ab3/asr>.

84 R. Ažubalytė, R. Jurka, M. Šalčius, J. Zajančauskienė, metodinė priemonė, baudžiamojo proceso teisė, 2014 m., Vilnius. P. 10.

85 Integruota baudžiamojo proceso sistema.

pareiškimai ir pranešimai apie nusikalstamų veikų padarymą ir prokuroro ar pareigūno tarnybiniai pranešimai, kuriais nebuvo pradėti ikiteisminiai tyrimai. Praktikoje tai būna ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūno pranešimai apie nusikalstamos veikos padarymą, kuriems nėra suteikta teisė patiems savarankiškai pradėti ikiteisminį tyrimą. Kaip antai, Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos kriminalinės žvalgybos skyriaus specialistas, 2019 m. liepos mėn. 16 d. elektroniniu būdu surašė tarnybinį pranešimą dėl pareigūnų sužalojimo. Tarnybiniame pranešime buvo nurodyta, *kad nuteistojo sulaikymo metu, pastarajam aktyviais veiksmais priešinant sulaikymui, buvo sužaloti pareigūnai. Nurodė, jog yra tikslinga pradėti ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 286 str.* Ant šio dokumento Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkas surašė rezoliuciją apie pradedamą ikiteisminį tyrimą⁸⁶. Taip pat Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės 6-ojo skyriaus prokurorė, vadovaudamasi Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus specialisto pranešimu apie pradėtą ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 286 str., ant pranešimo surašė rezoliuciją, kuri patvirtina ikiteisminio tyrimo pradžią⁸⁷. Kita rezoliucija buvo surašyta Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės 6-ojo skyriaus prokurorės, kuri taipogi vadovavosi Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus specialisto pranešimu apie ikiteisminį tyrimą⁸⁸. Pranešime buvo nurodyta, *kad ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas yra protokolas – pareiškimas, kuriame nuteistasis prašo pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 181 str. 1 d.* Visuose dokumentuose, ant kurių buvo surašytos rezoliucijos, buvo aiškiai nurodytos aplinkybės, rezoliuciją užrašiusio asmens pareigos, vardas, pavardė, data, registracijos numeris ir visos buvo pasirašytos. Pateikti pavyzdžiai parodo, kad ir ant tarnybinių pranešimų, ir asmenų pateiktų dokumentų, šiuo atveju pateiktas pavyzdys buvo protokolas – pareiškimas, gali būti užrašoma rezoliucija. Be rezoliucijos nebūtų patvirtintas ikiteisminio tyrimo pradėjimas, kadangi šie pareigūnai neturėjo įgaliojimų patys pradėti ikiteisminį tyrimą.

Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 7 punkte, numatyta, *jog tarnybiniai pranešimai, kaip ir rezoliucijos, surašomi esamojo laiko pirmuoju asmeniu, nurodant konkrety BK straipsnį, pagal kurį buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, tarnybinį pranešimą surašiusio pareigūno ar prokuroro pareigos, vardas, pavardė, data.* Tarnybiniai pranešimai yra surašomi,

---

86 Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyrius, tarnybinis pranešimas su Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininko rezoliucija Nr. IBPS-V-1196428.

87 Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus specialisto pranešimas su Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės rezoliucija pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. IBPS-V-1198057.

88 Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus specialisto pranešimas su Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės rezoliucija pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. IBPS-V-2865105.

kai teisėsaugos institucijos pareigūnas nustato nusikalstamos veikos požymius, t. y., kai atsiranda faktinis pagrindas. Štai Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato reagavimo skyriaus tyrėjas surašė tarnybinį pranešimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo⁸⁹. Tarnybiniame pranešime buvo nurodyta, jog, *vadovaujantis BPK 166 str. 1 d. 2 p., pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 281 str. 7 d. Patrulinuojant buvo sustabdytas automobilis, kurį vairavo galimai neblaivus asmuo, nuo jo sklido stiprus alkoholio kvapas. Alkoholio matuokliu nustatytas 1,87 promilės girtumas, ko pasėkoje, buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas.*

Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnyje, kaip jau minėta, įtvirtintas privačiai viešo kaltinimo institutas. Prokuroro reikalavimu ikiteisminiai tyrimai gali būti pradėti tik dėl tų nusikalstamų veikų, kurios nurodytos minimame straipsnyje (BPK 167 str.). Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 8 punkte dar vis yra nurodytas ir privatus kaltinimo institutas, kuris jau yra panaikintas, todėl ši norma yra klaidinanti ir taisytina. Prokuroro reikalavimu surašytame dokumente turi būti nurodyti motyvai, pagrindžiantys, jog veika turi visuomeninę reikšmę, ar kad padaryta veika asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių pats negali apginti savo teisių ir teisėtų interesų. Kaip antai, Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ajame skyriuje prokuroro reikalavimu, vadovaujantis BPK 167 str. 2 d., buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 187 str. 1 d.⁹⁰ *Ikiteisminio tyrimo duomenimis, asmuo iš pykčio sulaužė palangę ir sudaužė langą, padarydamas nukentėjusiajam 200 eurų turtinę žalą.* Prokuroro reikalavimą pradėti ikiteisminį tyrimą pagrindžiantys motyvai – *nukentėjusysis ar jo teisėtas atstovas nepateikė skundo ar pareiškimo. Kadangi iš medžiagos matyti, kad asmuo padarė ne vieną nusikalstamą veiką, prokuroras, gindamas nukentėjusiojo interesus bei atsižvelgdamas į tai, kad nukentėjusysis dėl turto sugadinimo reiškia civilinį ieškinį, teikia reikalavimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.* Taip pat svarbu paminėti, kad BPK 167 str. 3 d. nurodytais atvejais prokuroro reikalavimas nesurašomas ir ikiteisminis tyrimas pradedamas ir atliekamas bendra tvarka (Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 8 punktas).

Prokuroro nutarimu ikiteisminiai tyrimai pradedami rečiau. Visos aplinkybės yra reglamentuotos Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios 10 punkte. Čia nurodyta, kad nutarimu pradedami ikiteisminiai tyrimai tuomet, kai panaikinamas neteisėtas prokuroro ar ikiteisminio tyrimo įstaigos sprendimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, išskyrus atvejus, kai ikiteisminio tyrimo teisėjas panaikina atsisakymą pradėti ikiteisminį tyrimą – tokiu atveju, ikiteisminis tyrimas pradedamas surašant rezoliuciją, tarnybinį pranešimą ar prokuroro

---

⁸⁹ Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato reagavimo skyriaus tyrėjo tarnybinis pranešimas Nr. 1.8-871018.

⁹⁰ Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ajame skyrius, prokuroro reikalavimu pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-13840-17.

reikalavimą. Taip pat tų pačių Rekomendacijų 10.2. įtvirtinta, kad prokuroro reikalavimu „priimamas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą dėl pagal realiąją ir idealiąją sutaptį padarytų nusikalstamų veikų arba dėl dviejų ar daugiau asmenų padarytų skirtingų nusikalstamų veikų, kai dėl vienu veikų sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą gali būti išreiškiamas rezoliucija ir (ar) tarnybinių pranešimu, o dėl kitų veikų – prokuroro reikalavimu“. Štai Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ajame skyriuje prokuroro nutarimu, vadovaujantis BPK 166 str. 1 d. 1 p., 169 str. 174 str. 1 d., buvo nutarta panaikinti nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą ir pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 187 str. 1 d.⁹¹ Pagal Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariate gautą pranešimą dėl apgadinto automobilio, atlikus aplinkybių patikslinimą – įvykio vietos ir automobilio apžiūrą bei liudytojos apklausą, priimtas sprendimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. *Sprendimas motyvuotas tuo, kad nusikalstamos veikos požymiai nors ir buvo nustatyti, tačiau automobilio savininkas ar jo atstovas nesikreipė su pareiškimu.* Prokurorė nurodė motyvus, kuriais panaikino sprendimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą – *BPK numatytos dvi išimtys, kada galima atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, t. y. kai nurodytos aplinkybės yra akivaizdžiai neteisingos arba kai iš surinktos medžiagos matyti, kad yra aiškios BPK 3 straipsnyje numatytos aplinkybės. Iš medžiagos atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą matyti, kad automobilio savininkas kreipėsi į policijos įstaigą, tačiau neturėdamas sąmatos iš autoserviso dėl automobilio remonto, nepateikė pareiškimo. Įvertinus padarytą žalą, siekiant išsamiai atskleisti nusikalstamą veiką ir teisingai nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, tyrėjo nutarimas buvo naikintinas ir pradėtas ikiteisminis tyrimas⁹².*

Taigi, šioje dalyje aptartos ikiteisminio tyrimo pradėjimo dokumentų formos yra ne tik teisinis ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas, bet vienas jų – ikiteisminio tyrimo pareigūno surašytas tarnybinis pranešimas apie nustatytus nusikalstamos veikos požymius, yra ir ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada. Ikiteisminio tyrimo pareigūno bei prokuroro surašyta rezoliucija ar bet kuris kitas iš aukščiau aptartų dokumentų įtvirtina pradėtą ikiteisminį tyrimą ir tuo pačiu – tolesnę pareigą pareigūnams (prokurorams) savo kompetencijos ribose imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika.

---

91 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius, prokuroro nutarimas panaikinti nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. M-1-01-64317-19.

92 *Ibid.*

3. ATSKIRI IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO PRAKTINIAI KLAUSIMAI

3.1. Duomenų pakankamumas

Ikiteisminis tyrimas pradedamas nustatčius pakankamą kiekį faktinių duomenų, informacijos, kuriais remiantis, būtų pakankamas pagrindas ikiteisminio tyrimo pradėjimui ir nusikalstamą veiką padariusio asmens nustatymui bei jo nubaudimui. Dažnai keliamas diskutuotinas klausimas apie duomenų pakankamumo kriterijų pagrįstam ikiteisminio tyrimo pradėjimui, t. y. kiek nusikalstamos veikos požymių pakanka, kad būtų teisėtas pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą. „Ar duomenų pakanka ikiteisminiam tyrimui pradėti, kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia prokuroras arba ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, kuriam įstatymu suteikti įgaliojimai pradėti ikiteisminį tyrimą“⁹³. Nors šis klausimas kyla daugeliui, jis yra labai mažai nagrinėtas. A. Juozapavičius teigia, jog „<...> dažnai neaišku, kodėl vienu atveju ikiteisminis tyrimas pradedamas, o analogišku ir iš esmės panašiu atveju – ne; kodėl vienu atveju teisėsaugos institucijoms pakanka nerišlios informacijos apie galimai daromas nusikalstamas veikas, kitu atveju – nepakanka konkrečiai nurodytų nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių ir jas pagrindžiančių įrodymų ir pan.“⁹⁴.

Konkrečių rekomendacijų, kuriose būtų įtvirtinta, kiek ir kokių nusikalstamos veikos požymių pakanka, kad būtų pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą, nėra. Todėl nėra aišku, ar baigiamojo darbo įvade paminėta Generalinės prokuratūros pateikta statistika yra tiksli, kadangi yra matoma, jog nusikalstamumas mažėja, tačiau nėra nurodytos mažėjimo priežastys. Galbūt dalis ikiteisminių tyrimų nėra pradedami, nes prokurorų ar ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnų nuomone, nepakanka duomenų, patvirtinančių nusikalstamos veikos padarymą. Gali būti, jog padidėja latentinis nusikalstamumas ir tuo pačiu nėra visiškai užtikrinamos asmenų teisės. Latentinis nusikalstamumas, „tai ta nusikalstamumo dalis, kuri yra neregistruota, nėra įtraukta į oficialios statistikos apskaitą“⁹⁵. Norint išsiaiškinti šias priežastis, verta panagrinėti, kokiais atvejais prokuroras ar ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas privalo priimti sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą, o kokiais – yra teisėtas pagrindas ikiteisminio tyrimo atsisakymui.

Prieš pradedant nagrinėti priežastis yra būtina paanalizuoti statistinius duomenis apie pradėtus ikiteisminius tyrimus ir priimtus atsisakymus pradėti ikiteisminius tyrimus. Darbo metu

---

93 Petras Ancelis, supra note, p. 12.

94 Audrius Juozapavičius, *Ikiteisminio tyrimo pradėjimo materialusis pagrindas: teorija ir praktika*, teisė 2017 103.

95 Dr. G. Sakalauskas ir kt., *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*, (Vilnius: Eugrimas, 2011), p. 45.

buvo nuspręsta analizuoti Kauno apskrities nusikalstamumo lygį ir priimtus sprendimus. Integruotos baudžiamojo proceso sistemos (IBPS)⁹⁶ pagalba buvo išsiaiškinta, kad:

- 2017 metais buvo pradėta 15135 ikiteisminių tyrimų, priimti 6778 atsisakymai pradėti ikiteisminius tyrimus, 8 iš jų prokurorai panaikino ir priėmė sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą, taip pat prokurorai 80 medžiagų grąžino patikslinimui, o po patikslinimo buvo priimtas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą ir 233 medžiagos liko su priimtais sprendimais atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.
- 2018 metais buvo pradėta 13244 ikiteisminių tyrimų, priimti 6526 atsisakymai pradėti ikiteisminius tyrimus, prokurorai panaikino ir pradėjo 4 ikiteisminius tyrimus, taip pat 54 medžiagas grąžino patikslinimui, ir po patikslinimo priėmė sprendimą pradėti ikiteisminius tyrimus ir 196 medžiagos liko su priimtais sprendimais atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.
- 2019 metais buvo pradėta 12549 ikiteisminių tyrimų, priimti 7146 atsisakymai pradėti ikiteisminius tyrimus, prokurorai panaikino ir pradėjo 8 ikiteisminius tyrimus, 83 buvo grąžintos patikslinimui, o vėliau priimtas sprendimas pradėti ikiteisminius tyrimus ir 205 medžiagos liko su priimtais sprendimais atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.

Kaip matoma iš pateiktų duomenų nusikalstamumo lygis yra mažėjantis, tačiau nėra aišku ar šie duomenys yra tikslūs, ir ar nevyrauja latentinis nusikalstamumas. Sprendimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą kiekis yra kintantis ir tikrai nemažėjantis. 2019 metais atsisakymų pradėti ikiteisminį tyrimą skaičius yra didžiausias, o patikslinamųjų veiksmų atlikimas apskritai yra labai mažas. Galima manyti, jog teisėsaugos institucijos matydamos, kad patikslinamųjų veiksmų terminas yra trumpas ir per jį nepavyks nustatyti pakankamai duomenų apie nusikalstamos veikos padarymą, priima sprendimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, motyvuodami, kad nepadaryta veika turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Siekiant labiau išanalizuoti šią „duomenų pakankamumo“ problemą buvo paprašyta Lietuvos Respublikos prokuratūroje dirbančių prokurorų⁹⁷ išsakyti savo nuomonę atsakant į tris klausimus: Kokios Jūsų nuomone priežastys lemia nusikalstamumo mažėjimą? Ar nemanote, kad didėja latentinis nusikalstamumas?; Kokia Jūsų nuomonė dėl procesinių sprendimų (atsisakymų pradėti ikiteisminius tyrimus ir ikiteisminių tyrimų pradėjimų) priėmimo pagrįstumo, ar šių sprendimų priėmimui ikiteisminio tyrimo institucijos visada surenka pakankamai duomenų?; Ar Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 1 dalyje nurodytas dešimties dienų terminas

---

96 Integruota baudžiamojo proceso sistema.

97 Apklausti du Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokurorai ir vienas Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros prokuroras.

patikslinamųjų veiksmų atlikimui nėra per trumpas? Koks terminas, Jūsų nuomone, būtų optimaliausias (tinkamiausias)? Į šiuos klausimus pateikti atsakymai⁹⁸:

- „1. Visuomenė nesikreipia į policiją ir nepraneša apie nusikalstamas veikas, tikėdama, kad vis tiek niekas nieko neišaiškins, o asmuo tik gais savo laiką, ypač tuo atveju, jei žala nedidelė, ar apskritai neturėdami teisinio išprusimo nesuvokia, jog jų atžvilgiu įvykdyta nusikalstama veika; policijos pareigūnai norėdami pagerinti statistinius rezultatus ir geresnius savo darbo rodiklius "slepia" nusikalstamas veikas jų neregistruodami; smurtiniuose nusikaltimuose, moterys bijo "antrųjų pusių" galimo keršto ar nenorėdamos viešinti savo asmeninio gyvenimo; mano nuomone, latentinis nusikalstamumas didėja.
2. Ne visada. Pagal esamą praktiką pirminius duomenis apie galimas nusikalstamas veikas renka vieni pareigūnai, o ikiteisminius tyrimus ar aplinkybių patikslinimus atlieka kiti pareigūnai, dėl to renkant pirminę medžiagą įprastai nepasigilinama į situaciją, formaliai pradedamas ikiteisminis tyrimas, išvelgus bent vieną nusikalstamos veikos požymį. Aplinkybių patikslinimo atvejais dažnai remiamasi tik liudytoju apklausto pranešėjo paaiškinimais, kurie dažnai skiriasi nuo pirminės pranešimo informacijos, nesiimama priemonių nustatyti vieną ar kitą aplinkybę patvirtinančius ar paneigiančius faktus.
3. Mano nuomone nėra per mažas, nes toks terminas yra pakankamas atlikti apklausoms, apžiūroms ar tam tikros dokumentinės informacijos gavimui. Jei BPK 168 str. numatyty specialių tyrimų atlikimo galimybę, šis terminas būtų per trumpas“⁹⁹.
- „1. Registruotų nusikaltimų skaičiaus mažėjimą pastaraisiais metais mano nuomone lėmė keletas priežasčių: MGL dydžio ženklus padidinimas iki 50 eurų, lėmė turtinių nusikaltimų skaičiaus mažėjimą; gyventojų skaičiaus Lietuvoje mažėjimas; sunkių smurtinių nusikaltimų (nužudymų, sunkių sveikatos sutrikdymų) skaičiaus mažėjimą galėjo lemti ir Vyriausybės priimtos priemonės dėl prekybos alkoholiu ribojimo. Kai kurie nusikaltimai iš tikrųjų pasižymi latentišku ir tokių registruotų nusikaltimų skaičių lemia kriminalinės žvalgybos subjektų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pastangos taip pat tam skiriami šių institucijų resursai atskleisti ir tirti tokius nusikaltimus. Prie tokių nusikaltimų priskirtini nusikaltimai dėl neteisėtos apyvartos narkotinėmis medžiagomis, korupciniai nusikaltimai, iš dalies nusikaltimai informatikai. Pasitaiko atvejų kai ikiteisminis tyrimas pradedamas dėl vienos nusikalstamos veikos nors jau pradėdant ikiteisminį tyrimą būna duomenų kad yra padaryta ir kita nusikalstama veika

---

98 Autorės pastaba: atsakymų tekstai pateikiami pažodžiui, kalba netaisyta.

99 Lietuvos Respublikos prokuratūroje dirbančio prokuroro nuomonė.

(pvz. ne tik sukčiavimas bet ir nusikaltimas informatikai). Tokia praktika irgi nepagrįstai mažina registruotų nusikaltimų skaičių.

2. Šiuo metu nei IRD prie VRM nei Prokuratūros IPS nėra rengiamos ataskaitos apie tai, kokia dalis ikiteisminio tyrimo įstaigos priimtų nutarimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą yra panaikinama prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo. Tokias ataskaitas numatoma rengti nuo 2021 metų ir tokį vertinimo kriterijų įtraukti į ikiteisminio tyrimo įstaigų strateginius veiklos planus.

Mano kuruojamose srityse (turtiniai nusikaltimai ir nusikaltimai informatikai) iš atliktų patikrinimų ir nagrinėjant skundus yra stebima neigiama praktika nepagrįstai atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą šabloniškais pagrindais.

Gavus pareiškimą dėl sukčiavimo esant tarp šalių sutartiniams santykiams iš karto, neatlikus patikslinimo veiksmų atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą motyvuojant ultima ratio principu ir kad šalys ginčą turi spręsti civilinio proceso tvarka, neišsiaiškinant ar nebuvo apgaulės .

Gavus pareiškimą dėl sukčiavimo elektroninėje erdvėje, kai galimas kaltininkas veikė iš užsienio, atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą vadovaujantis tuo, kad nusikaltimas padarytas ne Lietuvoje, nesiėmus priemonių nustatyti iš kurios šalies veikė kaltininkas, ar nebuvo padarytas nusikaltimas informatikai.

3. BPK 168 str. 1 d. nustatytas 10 d. terminas standartinėse bylose yra pakankamas tačiau kai kurių kategorijų bylose, pvz. dėl ES lėšų užvaldymo apgaule, kai prieš priimant proceso sprendimą būtina išreikalauti didelės apimties dokumentus, su jais susipažinti, toks terminas yra per trumpas. Skaitant BPK 168 str. 1 d. pažodžiui, ši norma riboja terminą per kurį gali būti atliekami proceso veiksmai, bet nenustato termino, per kurį turi būti priimtas sprendimas pradėti ar atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Tokie terminai nustatyti tik Generalinio prokuroro rekomendacijose. Galima diskutuoti ar per 10 dienų galėtų būti tik atliekami proceso veiksmai, o pats proceso terminas galėtų būti priimamas ir vėliau, pvz. per 20 dienų. Darbo grupėje savo laiku buvo svarstomas toks Rekomendacijų variantas¹⁰⁰.

- „1. Manau, kad nusikalstamumo mažėjimą Lietuvoje daugiausiai lemia gyventojų skaičiaus mažėjimas (nėra paslapties, kad nemažai nusikaltėlių išvyko į kitas ES šalis, kur geresnis "kliovas"), įstatymų leidėjo valia (kai kurių nusikalstamų veikų dekriminalizavimas), socialinės aplinkos, pragyvenimo lygio gerėjimas (socialinė aplinka, geresnis pragyvenimo lygis suformuoja prevenciją tam tikrų nusikalstamų veikų

---

100 Lietuvos Respublikos prokuratūroje dirbančio prokuroro nuomonė.

kategorijoms), gyventojų sąmoningumo didėjimas (vis dėl to "einame į Europą", perimame išsivysčiusių valstybių gyventojų elgesio modulius). Dėl latentinio nusikalstamumo reikėtų išsamesnių tyrimų. Pastaruoju metu nematau sąlygų ir priežasčių jam didėti. Mano nuomone, didžiausią įtaką latentiniams nusikaltimams turi jų registravimo tvarkos laikymasis (pokyčiai joje). O tai priklauso nuo pareigūnų, registruojančių nusikalstamas veikas, jų vadovų bei prokurorų, tikrinančių tokius sprendimus, požiūrio. Kiek žinau, anksčiau buvo tokia "mada", kad policijos pareigūnai dažnai neregistruodavo pranešimų dėl galimai padarytų nesunkių nusikalstamų veikų (juos galimai priskirdavo prie administracinių nusižengimų ar neaiškių pranešimų ir pan.) ir taip išvengdavo darbo. Štai, pavyzdžiui apie 1997 m. pasikeitus Kaišiadorių PK vadovui, pastarasis pavaldiniams liepė registruoti visus pranešimus apie galimas nusikalstamas veikas. Rezultatas – nusikalstamumas padidėjo, kiek atsimenu, apie 50%.

2. Pastaruoju metu netikrinu tokių sprendimų. Reikėtų klausti pas apylinkės prokuratūros prokurorus – ten daugiausia. Iš ankstesnės praktikos galiu pasakyti, kad šių sprendimų priėmimui ikiteisminio tyrimo institucijos ne visada surenka pakankamai duomenų. Trumpas patikslinimo laikas – toli gražu ne visuomet pateisinama priežastis. Kitos priežastys – pareigūnų kompetencija, jų darbo krūvis ir požiūris į atliekamą darbą, manau, daugiau įtakoja šį reiškinį.

3. Terminas tinkamas. Kitaip nukentėtų proceso greitumo principas. Šiuo atveju procesas paprastas – gavus pranešimą apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, per 10 dienų nenustačius aplinkybių, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas, turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas. Jei ikiteisminio tyrimo metu nustatomos minėtos aplinkybės – procesas nutraukiamas. Kiek žinau, bėda tame, kad pareigūnai dažnai nenori "prisidaryti" sau darbo ir stengiasi nepradėti ikiteisminių tyrimų¹⁰¹.

Vertinant visą pateiktą informaciją, statistiką, prokurorų atsakymus į klausimus, taip pat remiantis ir teisine literatūra galima teigti, kad duomenų pakankamumas yra opi problema, taip pat ne mažiau svarbus ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų kompetencijos klausimas. Kadangi teisinėje literatūroje bei teisės aktuose yra nurodyta, kad teisėsaugos institucijos pačios sprendžia kada duomenų pakanka pradėti ikiteisminį tyrimą, yra svarbu išmanyti atliekamų pareigų darbo pobūdį. Dėl pareigūnų nekokybiškai atliekamų funkcijų visų trijų apklaustų prokurorų nuomonės sutapo. Visi pabrėžė, kad didelė dalis pradėtų ar nepradėtų ikiteisminių tyrimų priklauso nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, dėl ko, gali didėti latentinis nusikalstamumas. pasak prokurorų, pareigūnai „nenorėdami prisidaryti daugiau darbo“, nepradeda ikiteisminių tyrimų,

---

101 Lietuvos Respublikos prokuratūroje dirbančio prokuroro nuomonė.

motyvuodami tuo, jog nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Dėl A. Juozapavičiaus minčių, jog panašių situacijų sprendimai būna skirtingi, galima manyti, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnai skirtingai vertina aplinkybes ir vieniems pateiktos informacijos gali būti užtektinai, o kiti gali priimti sprendimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Šioje vietoje būtų tikslinga įtvirtinti nuostatą, kad visi gauti prašymai, skundai ar pareiškimai turi būti registruojami bei nagrinėjami ir tik tuomet nepasitvirtinus pateiktiems faktams surašomas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Tokiu atveju nusikalstamumo rodikliai gali padidėti, tačiau visų asmenų teisės ir teisėti interesai būtų užtikrinti. Svarbus ir visuomenės pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis, kad tapus nukentėjusiuoju tam tikroje situacijoje, asmuo noriai kreiptųsi į teisėsaugos institucijas. Viename iš prokurorų atsakymų buvo pažymėta, jog ypatingai smurto artimoje aplinkoje metu vyrauja baimė kreiptis į teisėsaugos institucijas dėl nusikalstamos veikos padarymo. Šiuo atveju svarbu šviesti visuomenę, paaiškinti jų teises, taip pat ir pareigas pranešti apie nusikalstamas veikas. Taip nekiltų klausimų dėl latentinio nusikalstamumo, kadangi iš prokurorų atsakymų galima įžvelgti, kad pareigūnai ne visada užtikrina pranešimų registravimą.

Atsižvelgiant į patikslinamųjų veiksmų terminą galima teigti, jog ne visada dešimties dienų terminas būna per mažas, kadangi veiksmų ratas, kuriuos leidžiama atlikti nepradėjus ikiteisminio tyrimo yra labai siauras. Tačiau yra atvejų, kuomet dėl svarbių priežasčių yra neįmanoma suspėti atlikti tam tikrų procesinių veiksmų, pavyzdžiui norima apklausti asmenį, kuris išvykęs į užsienį ar turi sveikatos problemų, dėl kurių negali būti apklaustas per nustatytą terminą, ar prokurorų paminėtas dokumentinės informacijos išsireikalavimui ir pan. Šio klausimo, dėl patikslinamųjų veiksmų termino trukmės, visų trijų prokurorų nuomonės buvo gana skirtingos, paremtos jų atliekamomis pareigomis. Apylinkės prokuratūros prokuroras teigė, kad užtenka 10 dienų termino, Generalinės prokuratūros vienas prokuroras pabrėžė, kad tam tikrais atvejais toks terminas yra per trumpas. Tikėtina, kad viskas priklauso nuo baudžiamosios bylos sunkumo, paprastesnėse bylose termino pakanka, tačiau sudėtingesnėse jis gali tapti per trumpas. Padidinti patikslinamųjų veiksmų terminą gali būti rizikinga, kadangi pareigūnai gali pradėti piktnaudžiauti šia teise ir tiesiog pradėti ikiteisminį tyrimą kai baigiasi terminas nors ir galėtų procesinius veiksmus atlikti per trumpesnę laiką. Kaip teigė vienas iš apklausoje dalyvavusių prokurorų, tokiu atveju gali būti pažeistas greitumo principas. Tačiau siekiant, kad visų asmenų teisės ir teisėti interesai būtų užtikrinti, būtų naudinga įtvirtinti normą, jog dėl labai svarbių priežasčių patikslinamųjų veiksmų terminą būtų galima pratęsti. Vienas iš prokurorų atsakinėdamas į pateiktus klausimus, be kita ko pabrėžė, jog BPK nėra įtvirtinta norma dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo trukmės – pabrėžta tik tai, jog patikslinamųjų veiksmų atlikimo terminas negali viršyti dešimties dienų. Todėl šiuos terminus būtų naudinga aptarti ir priimti

sprendimą, kuris padėtų ikiteisminį tyrimą atliekiamiems pareigūnams. Atsisakius pradėti ikiteisminį tyrimą gali būti pažeistos nukentėjusiojo asmens teisės bei teisėti interesai, tačiau pradėjus ikiteisminį tyrimą neturint tam pakankamai duomenų patvirtinančių ar paneigiančių tam tikrą aplinkybę gali būti pažeistos įtariamojo asmens teisės bei teisėti interesai. Todėl kiekvienu atveju svarbu, kad pareigūnai elgtųsi apdairiai ir atsakingai, kad įsitikinus dėl tam tikrų aplinkybių būtų priimamas teisėtas bei pagrįstas sprendimas. Tam, kad būtų užtikrintas greitas ir teisingas procesas, būtina imtis atitinkamų priemonių, siekiant užtikrinti asmenų teises.

Taigi darbo įvade iškeltas ginamasis teiginys, jog duomenų pakankamumo ir jų turinio kriterijai, priimant sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą yra nuosekliai formuojami Lietuvos Respublikos prokuratūros praktikoje, pasitvirtino. Iš to, kas išdėstyta yra nustatyta, jog daug kas priklauso nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų kvalifikacijos ir pareigingumo atlikti pavestas funkcijas. Pradėjus registruoti visus gaunamus pranešimus, skundus ar pareiškimus, taip pat dėl svarbių priežasčių suteikiant galimybę pratęsti patikslinamųjų veiksmų terminą, būtų galima matyti realią nusikalstamumo padėtį šalyje. Taip pat būtų tikslinga atlikti tyrimą dėl priimamų sprendimų pagrįstumo ir suformuoti kriterijus dėl duomenų pakankamumo fakto, visi šie duomenys gali būti gaunami tik Lietuvos Respublikos prokuratūroje, kadangi joje yra fiksuojami visi priimami sprendimai.

3.2. Kai kurie ikiteisminio tyrimo pradėjimo aspektai dėl asmenų, turinčių imunitetą

Kai kuriais atvejais net ir nustačius nusikalstamos veikos požymius, įstatymas draudžia pradėti ikiteisminį tyrimą. Viena iš tokių priežasčių – *asmens teisinis imunitetas*. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas, KT) nutarime išaiškinta, jog „*Imunitetas – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens pareigoms tinkamai atlikti. Respublikos Prezidento, kaip valstybės vadovo ir Seimo narių, kaip Tautos atstovų, įgyvendinančių jiems Konstitucijos ir įstatymų pavestas pareigas, imunitetas turi užtikrinti, kad Respublikos Prezidentas ir Seimas galėtų nekliudomai vykdyti Konstitucijoje nustatytas funkcijas, kad būtų užkirstas kelias galimam vykdomosios valdžios pareigūnų neigiamam poveikiui, Respublikos Prezidentui ar Seimo nariams. Dėl šių tikslų Respublikos Prezidento ir Seimo nario asmens neliečiamybės papildomų garantijų nustatymas yra leistinas ir nepaneigia Konstitucijoje (29 straipsnis) įtvirtinto visų asmenų lygiateisiškumo principo*“¹⁰². „*Imunitetas – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens*

---

102 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl operatyvinės veiklos įstatymo kai kurių straipsnių“. <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&Aktoid=41576&cid=9057>.

*pareigoms tinkamai atlikti*¹⁰³ (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Asmenims, turintiems imunitetą, taikomi ne tik bendrieji teisės aktai, bet ir specialiai jiems įtvirtinti įstatymai, todėl egzistuoja ikiteisminio tyrimo pradėjimo apribojimai minėtą statusą turintiems asmenims, kuriuos reikėtų panagrinėti detaliau.

Teisinį imunitetą turi ne tik Prezidentas ir Seimo nariai, bet ir valstybės pareigūnai, visų asmenų imunitetą įtvirtinti tam tikruose įstatymuose. Vienas jų – Lietuvos Respublikos teismų įstatymas¹⁰⁴. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2020 m. kovo 9 dieną priėmė nutarimą Nr. KT41-N4/2020, dėl Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai¹⁰⁵ (toliau – Konstitucinio Teismo nutarimas), kuriame buvo pripažinta, jog *„Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, 114 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui“*. Taip pat pripažinta, kad *„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio 4 dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 104 straipsnio 1, 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui“*. Šiame nutarime išaiškinta, jog teisėjams gali būti taikomos suvaržančios procesinės prievartos gavus atitinkamos institucijos leidimą. Sutikimas nėra reikalingas tik tuomet, kai teisėjas yra užklumpamas darantis nusikalstamą veiką (in flagranti). Konstitucinio Teismo nutarime taip pat pateikti ir Europiniai teisėjo imuniteto standartai. Vienas jų, kad *„Moldovos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendime pažymėta, kad teisėjams taikomas imunitetas nėra absoliutus. Konstitucinis teismų nepriklausomumo principas neatskiriamas nuo teisėjų atsakomybės principo. Įstatymų leidėjas privalo įstatymu nustatyti tokias teismų ir teisėjų nepriklausomumo garantijas, kuriomis būtų užtikrinta pusiausvyra tarp teisėjų nepriklausomumo ir jų atsakomybės bei visuomenės pasitikėjimo teismų priimamais sprendimais. Imunitetas neturėtų tapti kliūtimi įgyvendinant pagrindines teisingumo funkcijas ir uždavinius, taip pat demokratinius teisinės valstybės principus. Taigi teisėjui taikomas imunitetas negali būti aiškinamas kaip kliūtis pritaikyti teisėjui baudžiamąją ir drausminę atsakomybę“*. Teisėjams taikomas imunitetas yra skirtas tam, kad pastarieji nevaržomai galėtų priimti sprendimus, kad niekas negalėtų tyčia sukliudyti teisingumo vykdymui. Tačiau klausimai, ar teisėjas

---

103 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl operatyvinės veiklos įstatymo kai kurių straipsnių“. <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=41576&cid=9057>.

104 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, https://www.infolex.lt/Portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=122442&title=LR%20teism%F8%20%E1statymas

¹⁰⁵ 2020 m. kovo 9 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo priimtas nutarimas Nr. KT41-N4/2020 dėl Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 47 straipsnio (2013 m. gruodžio 23 d. redakcija) 2 dalies, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 8 straipsnio (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <https://www.infolex.lt/tp/1861552>.

poilsiaudamas, neatliekantis savo darbo funkcijų, laisvu laiku neturėtų turėti tokių pat garantijų ir tokio pat imuniteto, yra svarstylini. Autorės nuomone, neturėtų būti naudojamos teisėjo imunitetu įvykdžius nusikalstamą veiką, nes tai prieštarauja teisinės valstybės principui.

Šio įstatymo 47 straipsnio 4 dalyje nurodyta, jog pradėti ikiteisminį tyrimą dėl teisėjo gali tik Generalinis prokuroras. Tačiau praktikoje pasitaikę atvejų, kuomet ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnai, pažeisdami šias įstatymo nuostatas, patys neteisėtai pradeda ikiteisminį tyrimą. Atsižvelgiant į tai, kad ikiteisminis tyrimas būna pradėtas neteisėtai, tai ir atliekami veiksmai, tokie kaip apklausos ar įvykio vietos apžiūros, yra neteisėti. Todėl šioje darbo dalyje bus bandoma panagrinėti problemas, su kuriomis susiduriama, kai yra pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą prieš asmenį turintį imunitetą.

Nagrinėjant šį poskyrį buvo pastebėta problema dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo prieš asmenį turintį imunitetą ir jo patraukimą baudžiamojon atsakomybėn dėl smurto artimoje aplinkoje. Antai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-693/2018 konstatuota, jog *„pranešimo metu nustačius, kad asmuo (teisėjas) galimai įvykdė nusikaltimą, numatytą BK 140 str. 2 d., t. y. smurtą artimoje aplinkoje, tyrėjas, savo rezoliucija pradėdamas ikiteisminį tyrimą, pažeidė Teismų įstatymo 47 straipsnio 4 dalį“*¹⁰⁶. Taigi, nors faktinis ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas ir buvo, kaip minėta, tam, kad būtų pradėtas ikiteisminis tyrimas, būtinas ir teisinis jo pagrindas – šiuo atveju, generalinio prokuroro sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą teisėjo atžvilgiu. Teismas taip pat pažymėjo, jog: *„P. K. įvykio metu dirbo teisėju, todėl pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio 4 dalį pradėti ikiteisminį tyrimą dėl teisėjo galimai padarytos nusikalstamos veikos gali tik generalinis prokuroras. Policijos tyrėjas <..> pagal gautą budėtojo pranešimą atvykęs į įvykio vietą, pagal standartinę protokolo formą iš nukentėjusiosios priėmė pareiškimą, kuri kaltino situotinį smurtu, ir pradėjo ikiteisminį tyrimą pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, tokiu būdu ignoruodamas įtvirtintas imperatyvias įstatymo nuostatas“*. Ir tik nustačius, kad pradedant ikiteisminį tyrimą buvo padarytas teisės aktų pažeidimas, pareigūnui kreipiantis į generalinį prokurorą su tarnybiniu pranešimu, generalinio prokuroro reikalavimu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl smurto artimoje aplinkoje. Tačiau netrukus gautas nukentėjusiosios pareiškimas nepradėti ikiteisminio tyrimo, nes konflikto metu nenaudotas smurtas. Baudžiamoji byla buvo nutraukta, vadovaujantis BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punktu, motyvuojant tuo, jog nebuvo padaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Teismas išaiškino, jog *„tokioje procesinėje situacijoje, kai nukentėjusioji atitinkamai iki baudžiamojo proceso pradžios ir šio proceso metu pateikė skirtingas (priešingas) įvykio versijas (būtent dėl to, ar vyras įvykusio*

---

106 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-693/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1676100>.

konflikto metu panaudojo prieš ją smurtą), ir nesant pakankamai kitų kaltinimo versijų patvirtinančių įrodymų, o pačiai nukentėjusiajai baudžiamojo proceso metu ją neigiant, itin didelę reikšmę tiek gynybos teisių apsaugos, tiek tiesos nustatymo byloje aspektu įgyja kitos kaltinančių nukentėjusiosios parodymų patikimumo vertinimo procesinės galimybės (su atitinkamais pakeitimais EŽTT sprendimai byloje *Hümmer prieš Vokietiją*, N.K. prieš Vokietiją, 2015 m. liepos 9 d. sprendimas byloje *El Khoury prieš Vokietiją*, peticijų Nr. 8824/09 ir 42836/12; 2018 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje *Dimović ir kiti prieš Serbiją*, peticijos Nr. 7203/12)¹⁰⁷. Taigi, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje dar kartą pažymėjo, jog tais atvejais, kai galimai nuo nusikalstamos veikos nukentėjusi moteris, prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą davusi parodymus, juos vėliau pakeičia, o parodymai nėra nuoseklūs, kintantys, asmens kaltę neabejotinai turi pagrįsti kiti, objektyvūs duomenys, priešingu atveju – būtų pažeistas nekaltumo prezumpcijos principas¹⁰⁸.

Kai nustatomi smurto artimoje aplinkoje požymiai, vadovaujantis generalinio prokuroro patvirtintomis Rekomendacijomis dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos, ikiteisminis tyrimas turi būti pradėtas nedelsiant ir nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas nėra būtinas. Tačiau prieš asmenis, turinčius imunitetą, ikiteisminio tyrimo pareigūnas negali savo procesiniais veiksmais pradėti ikiteisminio tyrimo, jis privalo kreiptis į generalinį prokurorą su tarnybiniu pranešimu, kad šis pradėtų ikiteisminį tyrimą. Tačiau praktikoje, kol teisės aktais nustatyta tvarka pradėdamas ikiteisminis tyrimas, praeina nemažai laiko. Per tą laiką asmeniui, galimai padariusiam nusikalstamą veiką, negali būti paskirtas joks apribojimas, negali būti suvaržyta jo laisvė ir pan. Tačiau kalbant apie smurtą artimoje aplinkoje, yra didelė tikimybė, kad tokiais atvejais, nėra užtikrinamos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio asmens teisės, kadangi nukentėjusysis gali būti paveiktas, įbaugintas smurtautojo, laikui bėgant gali pradėti keisti parodymus ir pan. Minėtoje byloje, jau pradėjus ikiteisminį tyrimą, nukentėjusioji pateikė pareiškimą, kuriame išsakė savo valią, jog ikiteisminio tyrimo nepageidauja, teigdama, kad smurto nebuvo, o teisme parodymų apskritai nedavė, todėl jos parodymai buvo įvertinti kaip nepatikimi. Tačiau priežastis, kodėl parodymai kito, nustatyta nebuvo. Taigi, tokiose situacijose teisėsaugos institucijoms sudėtinga užtikrinti nukentėjusiųjų asmenų teises, kadangi įstatyme nėra numatytos jokios apribojimų galimybės imunitetą turinčiam asmeniui, kuris galimai atliko nusikalstamus veiksmus smurto artimoje aplinkoje atžvilgiu. Konstitucinio Teismo nutarime paminėtoje Venecijos komisijos 2013 m. kovo 8–9 d. 94-ojoje plenarinėje sesijoje priimtoje *Amicus curiae* nuomonėje Moldovos Respublikos

---

107 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-693/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1676100>.

108 *Ibid.*

Konstituciniam Teismui Nr. 698/2012 „Dėl teisėjų imuniteto“ nurodyta, kad „*teisėjai, kaip ir kiti asmenys, turėtų būti baudžiami už jų padarytus nusikaltimus; negali būti imuniteto nuo jokios nusikalstamos veikos; teisėjai neabejotinai turi būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn už visus nusikaltimus (22 punktas). Teisėjo procesinis imunitetas, saugantis teisėją nuo baudžiamajo persekiojimo, turėtų būti skirtas teisėjui apsaugoti ne nuo baudžiamajo persekiojimo apskritai, o tik nuo neteisingų ar melagingų kaltinimų, keliamų teisėjui siekiant jam daryti poveikį (23 punktas)*“.

Ši problema tik viena iš daugelio, su kuriomis susiduria pareigūnai, siekdami pradėti ikiteisminį tyrimą prieš asmenį, turintį imunitetą. Būtų naudinga, jeigu tokiose bylose, kuriose yra smurto artimoje aplinkoje požymių, būtų įtvirtinta norma, kad asmenims, turintiems imunitetą, visgi galėtų būti bent apribota teisė bendrauti su nukentėjusiu asmeniu, kol bus išsiaiškintos visos aplinkybės. Tokiu būdu padidėtų galimybės apsaugoti nukentėjusiųjų asmenų teises, būtų užtikrintas jų saugumas ir, labiau tikėtina, įvykdytas teisingumas.

Problemų šioje srityje, dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo prieš asmenį, turintį imunitetą, yra ne viena. Baudžiamajo proceso kodekso 3² straipsnyje yra įtvirtinta, kad „*nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, kuris baudžiamojon atsakomybėn gali būti patrauktas tik kompetentingos institucijos leidimu arba kuris pagal tarptautinės teisės normas turi imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, baudžiamasis procesas pradedamas, tačiau jam negali būti surašytas pranešimas apie įtarimą, jis negali būti apklausiamas kaip įtariamasis ar pripažįstamas įtariamuoju, negali būti suimamas ar kitaip suvaržoma jo laisvė. Kitos procesinės prievartos priemonės šiam asmeniui taikomos tiek, kiek tai nedraudžiama pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ar tarptautinės teisės normas*“. Konstitucijos 62 straipsnyje nurodyta, kad „*Seimo narys, be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė*“¹⁰⁹. „*Jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ar tarptautinės teisės normas turi imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos ir nėra gautas kompetentingos institucijos leidimas jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, senaties eiga sustoja. Senaties eiga atsinaujina nuo tos dienos, kurią yra gautas kompetentingos institucijos leidimas nusikalstamą veiką padariusį asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba jis kitaip netenka šioje dalyje nurodyto imuniteto*“¹¹⁰. Asmenį, turintį imunitetą, patraukti baudžiamojon atsakomybėn yra sudėtinga, privalomas

---

109 Lietuvos Respublikos Konstitucija, <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

110 2016 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Nr. KT19-N10/2016 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamajo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies nuostatos, 235 straipsnio 1 dalies, 254 straipsnio 4 dalies, 327 straipsnio 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-m92g8yec0&documentId=616407203ca311e68f278e2f1841c088&category=TAD>.

kompetentingos institucijos leidimas. Tokiose bylose proceso greitumas yra komplikuoatas. Asmuo, kuris turi imunitetą ir galimai padarė nusikalstamą veiką, gali bandyti pabėgti iš šalies, kol yra prašomas leidimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, kas vėliau labai apsunkintų procesą. Tokiu būdu gali būti pažeidžiamas ir ekonomiškumo principas, kadangi vėliau gali tekti prašyti kitų šalių pagalbos ieškant pasislėpusio nuo baudžiamojo persekiojimo asmens. Be to, kompetentingai institucijai nedavus leidimo pradėti ikiteisminį tyrimą tokio asmens atžvilgiu, gali tekti laukti, kol asmens statusas pasikeis ir šis nebeturės imuniteto. Tokiais atvejais, nors senaties eiga ir sustoja, tai negelbėja situacijos, kadangi duomenų, patvirtinančių ar paneigiančių tam tikras aplinkybes, rinkimas turi vykti nedelsiant, tuo tarpu, laiko atžvilgiu, duomenų gavimas sudėtingėja, mažėja teisingo proceso galimybės, tuo pačiu, ir teisingumo įvykdymo garantijos.

Taigi, atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, akivaizdu, jog klausimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo imunitetą turinčių asmenų atžvilgiu, yra labai svarbus ir nagrinėtinas. Nors ir 2020 m. kovo 9 dienos Konstitucinio Teismo nutarime buvo pripažinta, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalis prieštarauja Konstitucijai ir šiame straipsnyje nurodytos prievartos priemonės nėra laikomos kaip asmens laisvę suvaržančios priemonės, to nepakanka bylose dėl smurto artimoje aplinkoje. Siekiant užtikrinti teisingą procesą, būtų naudinga nustatyti tam tikrus apribojimus, kuriuos būtų galima skirti tokį statusą turintiems asmenims iki ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

3.3. Tam tikra nukentėjusiųjų asmenų teisių bei teisėtų interesų užtikrinimo problematika

Šioje darbo dalyje „dėl duomenų pakankamumo“ bei „dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo asmens, turinčio imunitetą, atžvilgiu“, jau buvo paminėti keli probleminiai klausimai dėl nukentėjusių asmenų teisių užtikrinimo, tačiau tai, toli gražu, nėra vieninteliai diskutuoti klausimai šiuo aspektu.

Kaip jau buvo minėta, ikiteisminio tyrimo pradėjimui dėl nusikalstamų veikų, nurodytų Baudžiamojo proceso kodekso 167 straipsnyje, yra būtinas nukentėjusiojo asmens skundas, jo teisėto atstovo pareiškimas ar prokuroro reikalavimas. Tokiu atveju, yra labai svarbu, kad ikiteisminio tyrimo institucijos išmanytų savo darbą, kadangi asmenims, neturintiems teisinio išsilavinimo ir neišmanantiems teisės normų, yra sudėtinga suprasti, ko proceso metu tikimasi ir iš jų pačių. Pasitaiko atvejai, kuomet asmenys kreipiasi į teisėsaugos institucijas pranešdami apie nusikalstamą veiką, dėl kurios ikiteisminio tyrimo pradėjimui yra būtinas asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Tačiau pareigūnai, tikslingai ar dėl aplaidumo, visgi neišaiškina įstatyme numatytų reikalavimų ikiteisminio tyrimo pradėjimui. Tuo tarpu, asmuo, pranešęs apie nusikalstamą veiką, pasyviai laukia tolesnio proceso ir tikisi, kad bus atskleista nusikalstama

veika ir priimtas teisingas procesinis sprendimas. Ikiteisminio tyrimo pareigūnai, savo ruožtu, negavę asmens skundo, pareiškimo ar pranešimo, vadovaudamiesi BPK 167 str. nuostatomis, priima sprendimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.

Štai Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorė priėmė nutarimą panaikinti nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą¹¹¹. Policijos komisariate buvo gautas pranešimas, kad kelio atkarpoje yra apgadinti kelio ženklai, vienas jų pavogtas. Pareigūnas priėmė nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, motyvuodamas tuo, jog „iš įvykio patikslinimo metu surinktų duomenų matyti, kad galimai yra padaryta nusikalstama veika, numatyta BK 187 straipsnio 1 dalyje ir 178 straipsnio 1 d., tačiau nėra gautas skundas ar teisėto atstovo pareiškimas, todėl vadovaujantis BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punktu, tikslinga atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą“. Prokurorė, patikrinusi medžiagą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, savo nutarime nurodė, jog „nors ir pareigūnas teisingai motyvavo savo nutarimą, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimui yra reikalingas skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, iš medžiagoje esančių duomenų negalima daryti išvados, kad asmeniui visgi buvo išaiškinta pareiga pateikti skundą, kad būtų teisinis pagrindas ikiteisminio tyrimo pradėjimui“. Akivaizdu, jog, kadangi prokurorai turi pareigą tikrinti pareigūnų priimtų nutarimų teisėtumą ir pagrįstumą, asmenų teisės tokiais atvejais yra užtikrinamos prokuroro sprendimais, tačiau ne iš karto, pažeidžiant proceso greitumo ir ekonomiškumo principus. Tokiose situacijose reikėtų stiprinti pareigūnų kompetencijos lygį, taip pat svarbu, kad į darbą būtų žiūrima neatmestinais, kad nebūtų siekiama bandyti „atsikratyti“ darbo.

Taip pat ši problema išvelgiama ir kitame prokuroro nutarime dėl panaikinto atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą¹¹². Ikiteisminio tyrimo pareigūnas priėmė nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, motyvuodamas, kad nebuvo pateiktas skundas ar teisėto atstovo pareiškimas dėl nusikalstamos veikos padarymo, kaip tai numatyta BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Šioje situacijoje neblaivus asmuo akmeniu išdaužė pertvarkos stiklą, apgadino perono stoginės dangą. Prokuroro nutarime nurodoma, kad „tokio pobūdžio bylose turtinės žalos dydis yra svarbus kriterijus kvalifikuojant asmens veiką. Iš medžiagoje esančių duomenų negalima nustatyti padarytos žalos dydžio, todėl nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą naikintinas, pavedant atlikti papildomą aplinkybių tyrimą“. Iš patektos situacijos vėlgi akivaizdu, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnas nukentėjusiam asmeniui neišaiškino reikalavimų, būtinų ikiteisminio tyrimo pradėjimui. Asmuo neišmanydamas Lietuvos nacionalinės teisės įstatymų nežinojo, jog yra būtina pateikti skundą ar teisėto atstovo pareiškimą ir manydamas, kad praneš

---

111 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės nutarimas Nr. IBPS-V-713725, medžiagos Nr. M-1-01-26167-19.

112 Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės nutarimas Nr. IBPS-V-1533437, medžiagos Nr. M-1-01-52858-19.

apie nusikalstamą veiką, tikėjosi, jog bus dedamos visos pastangos siekiant atskleisti nusikalstamos veikos padarymo požymius. Tokiais atvejais, ikiteisminio tyrimo pradėjimo terminai nepagrįstai ištesiami, neužtikrinamas BPK 2 straipsnyje nurodyto proceso greitumo principas, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika.

2017 metais buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Pranešėjų apsaugos įstatymas (toliau – Pranešėjų apsaugos įstatymas)¹¹³, kuris „nustato apie pažeidimus įstaigose pranešusių asmenų teises ir pareigas, jų teisinės apsaugos pagrindus ir formas, taip pat šių asmenų apsaugos, skatinimo ir pagalbos jiems priemonės, siekiant sudaryti tinkamas galimybes pranešti apie teisės pažeidimus, keliančius grėsmę viešajam interesui arba jį pažeidžiančius, užtikrinti tokių pažeidimų prevenciją ir atskleidimą“. Šis įstatymas skirtas užtikrinti viešojo intereso apsaugą. Viena iš šiame įstatyme įtvirtintų sričių yra siekimas, kad asmuo dirbantis teisėsaugos institucijoje ir turintis informacijos, pavyzdžiui, apie galimai padarytą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, drąsiai kreiptųsi į teisėsaugos institucijas, pateikdamas turimą informaciją. Šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, dėl kokių pažeidimų gali būti teikiama informacija. Taikant pranešėjų apsaugos įstatymo nuostatas ir saugant tokio asmens teises ir teisėtus interesus, jo tapatybė tolesnio proceso metu neatskleidžiama. Asmuo neturėtų nerimauti dėl to, kad jo vadovas gali mėginti jį nušalinti nuo pareigų ar kitaip paveikti, siekdamas išvengti atsakomybės. Tai yra ne vienintelė priemonė siekiant apsaugoti asmenis. Pranešėjų apsaugos įstatymo 8 straipsnyje yra įtvirtintos skatinimo ir pagalbos priemonės.

Apžvelgiant tai, kas išdėstyta, daroma išvada, jog tam, kad Lietuvos teisinė sistema veiktų sklandžiai ir užtikrintų teisingą bei greitą procesą, asmenų teises bei teisėtus interesus, būtina taikyti kuo daugiau priemonių, skirtų pareigūnų kvalifikacijos kėlimui, atitinkamam jų skatinimui. Taip pat svarbu didinti profesinius ir specialiuosius kvalifikacijos reikalavimus asmenims, pretenduojantiems atlikti pareigas teisėsaugos institucijose, kad šiose tarnybose dirbtų kuo atsakingesni, sąžiningi ir motyvuoti pareigūnai. Taigi iš to, kas išdėstyta, galima teigti, jog darbo įvade iškeltas ginamasis teiginys, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimo etapo teisinis reguliavimas ir jo taikymas nepakankamai užtikrina asmenų teises ir jų teisėtus interesus, pasitvirtino.

---

113 Lietuvos Respublikos Pranešėjų apsaugos įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3832a702d8ea11e782d4fd2c44cc67af/asr>.

IŠVADOS

Atsižvelgiant į magistro darbo įvade suformuluotus uždavinius ir ginamuosius teiginius, galima teigti, jog buvo išanalizuoti ir apibendrinti visi nusistatyti kriterijai:

1. Išsiaiškinta, jog ikiteisminio tyrimo pradžia – tai momentas, kai teisėsaugos institucijos, t. y. ikiteisminio tyrimo įstaigos ar prokuratūra pradeda vykdyti visuomenės saugumo funkcijas.
2. Nustatyta, kad mokslinėje literatūroje nėra aiškiai suformuluota, kas yra teisiniai ir faktiniai pagrindai. Išsiaiškinta, jog ikiteisminio tyrimo pradėjimo teisinis pagrindas – tai visos sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formos t. y. dokumentas, kuris patvirtina ikiteisminio tyrimo pradėjimą, o faktinis pagrindas – tai pakankama informacija apie padarytą nusikalstamą veiką, t. y. pakankami duomenys apie nusikalstamos veikos požymius.
3. Taip pat atskleisti ir atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą teisiniai ir faktiniai pagrindai. Faktinis pagrindas yra duomenys, informacija, kuriais vadovaujantis priimamas sprendimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Teisiniu pagrindu tampa dokumentas, t. y. priimtas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą.
4. Išsiaiškinta, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada – tai tam tikras kelias link tikslo, link ikiteisminio tyrimo pradžios. Pirmoji nustatyta ikiteisminio tyrimo vada – gautas skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką. Antroji nustatyta vada numato, jog ikiteisminis tyrimas pradedamas, kai valstybės pareigūnai patys nustato nusikalstamos veikos požymius.
5. Remiantis Lietuvos Respublikos prokuratūros praktika, priimtais nutarimais nustatyta, kad nėra tiksliai aišku, kiek duomenų pakanka ikiteisminio tyrimo pradėjimui, tačiau daroma išvada, jog įstatyme numatyto dešimties dienų termino ne visada pakanka tokių duomenų gavimui. Taip pat nustatyta, kad sudėtingose baudžiamosiose bylose neretai būtinas ilgesnis patikslinamųjų veiksmų terminas.
6. Remiantis atlikta statistika apie pradėtus ikiteisminius tyrimus ir priimtus atsisakymus pradėti ikiteisminius tyrimus buvo nustatyta, kad atsisakymų pradėti ikiteisminį tyrimą skaičius yra augantis, ką taip pat gali įtakoti per trumpas patikslinamųjų veiksmų terminas ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų kvalifikacijos stoka.
7. Vadovaujantis darbo metu atlikta Lietuvos Respublikos prokuratūros prokurorų apklausa, darytina išvada, jog dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų tikslingų veiksmų, nukreiptų mažinti darbo krūvius, gali būti vengiama registruoti jų nuomone, – „nereikšmingus“ pranešimus ar pareiškimus apie nusikalstamas veikas.
8. Atskleisti probleminiai klausimai dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo imunitetą turinčių asmenų atžvilgiu. Nustatyta, jog smurto artimoje aplinkoje bylose dėl šias veikas įvykdžiusių

ir imunitetą turinčių asmenų teisinių garantijų, ne visada užtikrinami nukentėjusiųjų asmenų interesai. Kol kompetentingos institucijos sprendžia klausimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo prieš asmenį turintį imunitetą, šis gali paveikti nukentėjusįjį, kad nereikštų jokių kaltinimų.

9. Analizuojant įvairius nutarimus pradėti ikiteisminį tyrimą ir atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą nustatyta, jog dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų kvalifikacijos stokos ir nenoro „prisidaryti“ daugiau darbo, ne visada visapusiškai užtikrinamos nukentėjusiųjų asmenų teisės bei teisėti interesai. Darbe vienas iš aptartų pavyzdžių buvo, kad atsiradus nusikalstamos veikos, kuri numatyta BPK 167 straipsnyje, požymiams, asmenims ne visada būna išaiškinta, jog jie privalo pateikti skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, kad būtų pradėtas ikiteisminis tyrimas, taip neužtikrinant jų teisių.

PASIŪLYMAI

Siūlomas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro patvirtintų rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos pakeitimai:

IV skyriuje įtvirtinti normą – „106. *Smurto artimoje aplinkoje atveju, ikiteisminio tyrimo pareigūnui suteikiama teisė, imunitetą turinčiam asmeniui skirti apribojimą, uždraudžiant bendrauti su nukentėjusiu asmeniu, kol bus išaiškintos esminės bylos aplinkybės*“, kitas dalis atitinkamai laikyti 107, 108 ir t.t.

Siūloma BPK 168 straipsnį papildyti nauja dalimi:

„2. *Esant svarbioms priežastims, dėl kurių neįmanoma atlikti patikslinamųjų veiksmų ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo, jo įgalioto asmens, ar vyriausiojo prokuroro sprendimu, šių veiksmų atlikimo terminas gali būti pratęstas, bet ne ilgiau kaip penkioms dienoms*“, kitas dalis atitinkamai laikyti 3,4,5,6.

Siūloma inicijuoti pakeitimus ikiteisminio tyrimo pareigūnų pareigybių aprašuose, keliant aukštesnius kvalifikacijos reikalavimus, t. y. nustatyti, kad pretendentai, norintys tapti pareigūnais, turi turėti aukštąjį išsilavinimą. Taip pat būtų naudinga rengti atrankas į pretenduojamas pareigas, kurių metu būtų patikrintos turimos profesinės žinios. Esamiems pareigūnams sistemingai rengti mokymus šių pareigūnų kvalifikacijos kėlimui, imtis visų priemonių skatinti pareigūnus atsakingai atlikti jiems pavestas funkcijas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=10708;
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija, <https://www.infolex.lt/ta/72720>;
3. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=336765&title=LR%20administracini%F8%20nusi%FEengim%F8%20kodeksas;
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I-IV dalys, 1-220 straipsniai (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003);
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150;
6. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. I-3 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2017 m. rugpjūčio 18 d. įsakymo Nr. I-282 redakcija) patvirtintas Asmenų aptarnavimo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos aprašas, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EE3A4974FAD7/asr>;
7. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. I-110 (2014 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. I-133 redakcija) patvirtintos rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E44056387C9/asr>;
8. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. I-57 patvirtintos rekomendacijos dėl proceso dalyvių susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga patvirtinimo, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/60b82d20121b11e88456d055fb6f6244>;
9. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro patvirtintas įsakymas Nr. 1V-67/I-31 Dėl baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos aprašo, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69925f90c8be11e583a295d9366c7ab3/asr>;
10. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 7, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415355>.
11. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, https://www.infolex.lt/Portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=122442&title=LR%20teism%F8%20%E1statymas;
12. Lietuvos Respublikos Pranešėjų apsaugos įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3832a702d8ea11e782d4fd2c44cc67af/asr>.

Specialioji literatūra:

1. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2018 metų ataskaita Nr. 17.9.3707. https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2019/03/lietuvos-respublikos-prokuraturos-veiklos-2018-m.-ataskaita.pdf?fbclid=IwAR3VpnVNenfr-MHJNKOYADEEItNjXqEo9JEUBjXqMua_f6u6yKYJMbcRT8hk;
2. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 22, 57, 58, 256, 293, 312, 317, 320, 322 ir 324 straipsnių pakeitimo, 34 straipsnio ir XXX skyriaus pripažinimo netekusiais galios ir baudžiamojo kodekso 139, 140, 148, 152, 154, 165, 168, 188,

313 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto, [https://e-](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2cb11f62ea8a11e59b76f36d7fa634f8?jfwid=181l7livvu)

[seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2cb11f62ea8a11e59b76f36d7fa634f8?jfwid=181l7livvu](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2cb11f62ea8a11e59b76f36d7fa634f8?jfwid=181l7livvu);

3. Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė, ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017;
4. Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas, ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011;
5. Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė, ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017;
6. Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka, Marijus Šalčius, ir Jolanta Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė: metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2014;
7. Petras Ancelis, „*Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas: monografija*“. Vilnius: Saulelė, 2007;
8. Audrius Juozapavičius, „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimo materialusis pagrindas: teorija ir praktika*“. Teisė 2017 103;
9. Samuelis Kuklianskis, „*Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai*“. *Jurisprudencija* 67, Nr. 75 (2005): 7-15;
10. Ryšardas Burda, „*Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmai*“, *Jurisprudencija* 68, Nr. 75 (2005): 5-12;
11. Žilvinas Mišeikis, „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija*“. *Jurisprudencija* 59, Nr. 67 (2005): 46-53;
12. Ryšardas Burda, „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva*“. *Jurisprudencija* 41, Nr. 49 (2003): 149-156;
13. Petras Ancelis, „*Baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos likvidavimo pasekmės*“. Mokslinių straipsnių rinkinys, Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2014 (12);
14. Petras Ancelis, „*Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo*“. *Jurisprudencija* 108, Nr. 6 (2008): 32-40;
15. Žilvinas Mišeikis, „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija*“. *Jurisprudencija*, 59, Nr. 69, (2005): 46-53;
16. Doc. dr. Ryšardas Burda, „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: Dabartis ir perspektyva*“. *Jurisprudencija*, 41 Nr. 49, (2003): 149-156;
17. Audrius Juozapavičius, „*Ikiteisminio tyrimo pradėjimo materialusis pagrindas: teorija ir praktika*“. Teisė 2017 103;
18. G. Sakalauskas ir kt., *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius: Eugrimas, 2011.

Užsienio literatūra:

1. Penal procedure code of the Republic of Bulgaria, 2006, amended 2011 (English version), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/39/Bulgaria/show>;
2. Judicial System Act, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2017\)034-e&fbclid=IwAR0I8ZJb2AheUqhFqDkEf8mOqrzcm-OUZmk-N1BzFr99VkwBMenhX9qJf8s](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2017)034-e&fbclid=IwAR0I8ZJb2AheUqhFqDkEf8mOqrzcm-OUZmk-N1BzFr99VkwBMenhX9qJf8s;);
3. Prosecutor's Office of republic of bulgaria, <https://www.prb.bg/en/prosecutors-office/structure-and-organization>.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-697/2019, <https://www.infolex.lt/tp/1742051>;
2. 2018 m. spalio 3 d., 2017 m. gegužės 22 d. Panevėžio apygardos teismo nutartys baudžiamosiose byloje Nr. 1S-177-334/2018 ir 1S-122-531/2017;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-697/2019, <https://www.infolex.lt/tp/1742051>;
4. 2016 m. birželio 27 d. Lietuvos respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. KT19-N10/2016 Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies nuostatos, 235 straipsnio 1 dalies, 254 straipsnio 4 dalies, 327 straipsnio 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1619/content>;
5. 2018 m. vasario 21 d. Kauno apygardos teismo nutartis Nr. 1A-271-478/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1571732>;
6. 2011 m. kovo. 22 d. Kauno apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-159-361/2011, <https://www.infolex.lt/tp/197371>;
7. 2017 m. gruodžio 20 d. Kauno apygardos teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1024-498/2017, <https://www.infolex.lt/tp/1558733>;
8. 2019 m. gegužės 9 d. Lietuvos aukščiausiojo teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-134-222/2019, <https://www.infolex.lt/tp/1726584>;
9. 2018 m. lapkričio 5 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-199-581/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1653625>;
10. 2018 m. spalio 3 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-177-334/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1648822>;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 6 d. išnagrinėta baudžiamoji byla Nr. 2K-325-895/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1672596>;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 25 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-307-648/2016, <https://www.infolex.lt/tp/1359666>;
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl operatyvinės veiklos įstatymo kai kurių straipsnių“. <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&Aktold=41576&cid=9057>;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-693/2018, <https://www.infolex.lt/tp/1676100>;
15. 2016 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Nr. KT19-N10/2016 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies nuostatos, 235 straipsnio 1 dalies, 254 straipsnio 4 dalies, 327 straipsnio 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?ifwid=-m92g8yec0&documentId=616407203ca311e68f278e2f1841c088&category=TAD>.

Lietuvos Respublikos prokuratūros praktika:

1. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato kriminalinės policijos skyrius, nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. M-1-01-45568-16;
2. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariate ikiteisminio tyrimo registracijos žurnale užregistruota nusikalstama veika Nr. 63-1-00184-11;
3. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, tarnybinis pranešimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo;
4. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, dėl pavedimo atlikti ikiteisminį tyrimą Nr. 03-2-00400-18;

5. Kauno apskrities vyriausiasis policijos komisariatas, pareiškimas Nr. 20-AP-4827;
6. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyrius, protokolas-pareiškimas Nr. IBPS-V-933225, ikiteisminio tyrimo 01-1-24540-19;
7. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato veiklos skyrius, protokolas-pareiškimas, ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-38863-18;
8. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius (Kaišiadorys) prokurorė, prokuroro reikalavimas Nr. IBPS-V-230764, ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-10337-19;
9. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato reagavimo skyriaus tyrėjo tarnybinis pranešimas Nr. IBPS-V-740216;
10. Pravieniškųjų pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyrius, tarnybinis pranešimas su Pravieniškųjų pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininko rezoliucija Nr. IBPS-V-1196428;
11. Pravieniškųjų pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus specialisto pranešimas su Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės rezoliucija pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. IBPS-V-1198057;
12. Pravieniškųjų pataisos namų-atvirosios kolonijos Kriminalinės žvalgybos skyriaus specialisto pranešimas su Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės rezoliucija pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. IBPS-V-2865105;
13. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kaišiadorių rajono policijos komisariato reagavimo skyriaus tyrėjo tarnybinis pranešimas Nr. 1.8-871018;
14. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ajame skyrius, prokuroro reikalavimu pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-13840-17. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-asis skyrius, prokuroro nutarimas panaikinti nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą Nr. M-1-01-64317-19;
15. Kauno apygardos prokuratūros Kauno apylinkės prokuratūros 6-ojo skyriaus prokurorės nutarimas Nr. IBPS-V-1533437, medžiagos Nr. M-1-01-52858-19.

Kita literatūra:

1. Integruota baudžiamojo proceso sistema;
2. Lietuvių kalbos žodynas, <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=reabilitacija&Ins=-1&les=-1&id=23031740000>.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadija, jos svarbiausi klausimai bei priežastys, lemiančios sprendimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą priėmimą. Pirmojoje darbo dalyje tiriama, kokie yra teisiniai ir faktiniai ikiteisminio tyrimo pradėjimo bei atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą pagrindai. Antrojoje darbo dalyje analizuojamos ikiteisminio tyrimo pradėjimo vados, taip pat aptariama ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarka, sprendimo pradėti ikiteisminį tyrimą formos. Trečiojoje baigiamojo darbo dalyje analizuojamos aktualūs praktiniai – probleminiai nagrinėjamos temos klausimai – duomenų pakankumas pradedant ikiteisminį tyrimą, ikiteisminio tyrimo pradėjimas imunitetą turinčių asmenų atžvilgiu bei nukentėjusių asmenų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimas.

Baigiamąjį darbą sudaro penkios dalys: įvadas, dėstomoji dalis, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Reikšmingi žodžiai: ikiteisminio tyrimo pradėjimas, atsisakymas pradėti ikiteisminį tyrimą, ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindai, ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada, duomenų pakankumas pradedant ikiteisminį tyrimą, imunitetas.

ANNOTATION

The present MA paper discusses the stage of initiation of a pre-trial investigation as well as major issues and causes thereof which determine decision-making regarding refusal to initiate a pre-trial investigation. The first part of the present paper explores the grounds of law and fact for initiating a pre-trial investigation and for refusing to initiate one. The second part of the paper presents an in-depth analysis of relevant bases for initiating a pre-trial investigation as well as discusses the procedure for registering the commencement of pre-trial investigations and different types of decisions to initiate a pre-trial investigation. The third part of the present paper analyses relevant practical-problematic issues regarding the topic in question, namely, sufficiency of evidence when initiating a pre-trial investigation, initiation of a pre-trial investigation against the persons subject to the protection of immunity as well as assurance of the rights and lawful interests of the aggrieved persons.

MA paper consists of five parts, which include introduction, research part, conclusions and recommendations, list of references as well as summary drawn up in Lithuanian and English languages.

Key words: initiation of pre-trial investigation, refusal to initiate a pre-trial investigation, grounds of initiating a pre-trial investigation, basis for initiating a pre-trial investigation, sufficiency of evidence when initiating a pre-trial investigation, immunity.

SANTRAUKA

Ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimai

Baigiamojo darbo tikslas – ištirti ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindus, procesinę tvarką, atskleisti tam tikras ikiteisminio tyrimo pradėjimo problemas ir pateikti jų galimus sprendimo būdus.

Pirmoje dėstymo dalyje nagrinėjama pirminė baudžiamojo proceso stadija – ikiteisminio tyrimo pradėjimas. Baudžiamojo proceso kodekso 166 straipsnyje nurodyta, jog ikiteisminis tyrimas pradamas gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką, ar prokurorui bei ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustatčius nusikalstamos veikos požymius. Paaškinama, jog ikiteisminio tyrimo pradėjimui yra būtini faktiniai bei teisiniai pagrindai. Taip pat aptariama atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą samprata bei teisiniai ir faktiniai pagrindai. Paaškintos BPK 3 straipsnyje įtvirtintos aplinkybės, dėl kurių ikiteisminis tyrimas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas. Lyginami Lietuvos Respublikos ir Bulgarijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksuose nustatyti ikiteisminio tyrimo pradėjimo ir atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą teisiniai ir faktiniai pagrindai.

Antroje dėstymo dalyje aptariami ikiteisminio tyrimo pradėjimo procedūriniai klausimai teisinių normų įgyvendinimo požiūriu. Išaiškinama, jog pirmoji ikiteisminio tyrimo pradėjimo vada numatyta BPK 166 straipsnio 1 dalies 1 punkte – gautas skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką. Antroji ikiteisminio tyrimo vada įtvirtinta BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punkte – kuomet teisėsaugos institucijose dirbantys pareigūnai patys nustato nusikalstamos veikos požymius. Šių nagrinjamų vadų pagrindu gali būti pradėtas ikiteisminis tyrimas. Pateikiama visų ikiteisminio tyrimo pradžios dokumentų registravimo tvarka bei dokumentų apibūdinimai.

Trečioje dėstymo dalyje analizuojami probleminiai ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimai atsispindintys Lietuvos Respublikos prokuratūros bei teismų praktikoje. Iškeliama duomenų pakankamumo, ikiteisminio tyrimo pradėjimo imunitetą turinčių nukentėjusiųjų asmenų atžvilgiu klausimai bei nagrinėjama asmenų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo problematika.

SUMMARY

Issues of Initiation of Pre-Trial Investigation

The purpose of MA paper is to explore the grounds for initiating a pre-trial investigation, procedural rules and specific issues arising with regard to initiating a pre-trial investigation as well as to provide recommendations as to probable solutions thereto.

The first part of this paper presents an analysis into the grounds of fact and law required for initiating a pre-trial investigation. In addition, the paper discusses the concept of refusal to initiate a pre-trial investigation as well as explores grounds of law and fact regarding this issue. The author then proceeds to the analysis of a list of circumstances stipulated under Article 3 of the Criminal Procedure Code preventing the initiation of pre-trial investigation and imperatively ordering to terminate any initiated pre-trial investigations.

The second part of the paper inquires into the procedural issues of initiation of a pre-trial investigation in terms of implementation of relevant legal provisions. Here the author analyses the bases for initiating a pre-trial investigation as stipulated under Article 166 (1) (1-2) of the Criminal Procedure Code. The paper not only discusses the procedure for registration of all documents relevant to the commencement of a pre-trial investigation but also contents thereof.

The third part of the paper provides an in-depth analysis of problematic issues regarding the initiation of a pre-trial investigation as seen in the practice of the prosecution service of the Republic of Lithuania and in the case law of Lithuanian courts. The paper proceeds to the exploration of such issues as the sufficiency of evidence when initiating a pre-trial investigation, commencement of pre-trial investigations against the persons subject to immunity protection as well as assurance of the rights and lawful interests of the aggrieved persons.

The paper is finalized by presenting conclusions and recommendations.

PRIEDAI

Apklauso klausimai

1. Kokios Jūsų nuomone priežastys lemia nusikalstamumo mažėjimą? Ar nemanote, kad didėja latentinis nusikalstamumas?;
2. Kokia Jūsų nuomonė dėl procesinių sprendimų (atsisakymų pradėti ikiteisminius tyrimus ir ikiteisminių tyrimų pradėjimų) priėmimo pagrįstumo, ar šių sprendimų priėmimui ikiteisminio tyrimo institucijos visada surenka pakankamai duomenų?;
3. Ar Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnio 1 dalyje nurodytas dešimties dienų terminas patikslinamųjų veiksmų atlikimui nėra per trumpas? Koks terminas, Jūsų nuomone, būtų optimaliausias (tinkamiausias)?.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020-05-

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Mykolo Romerio teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso instituto iššęstinių studijų
baudžiamosios teisės ir kriminologijos programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas(-ė)

Brigita Balčiūnaitė

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas – magistro baigiamasis darbas

„IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO KLAUSIMAI“.

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____
(parašas)

Brigita Balčiūnaitė

(vardas, pavardė)